

Till statsrådet och chefen för Utbildningsdepartementet Jan Björklund

I budgetpropositionen för 2011 (prop. 2010/11:1 Utgiftsområde 16) aviserade regeringen en försöksverksamhet med ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan samt anförde att om försöksverksamheten faller väl ut bör det fjärde tekniska året bli ett permanent inslag i gymnasieskolan.

Från och med höstterminen 2011 pågår försöksverksamhet i enlighet med förordning (2010:2040) om försöksverksamhet med ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan.

Genom beslut av statsrådet Björklund den 18 september 2012 gavs f.d. ämnesrådet Erik Henriks och rådmannen Magnus Åhammar, i uppdrag att utreda förutsättningarna för och utarbeta förslag till utformning och reglering av en fyraårig teknisk utbildning inom gymnasieskolan. Resultatet av utredningen kommer att ligga till grund för regeringens ställningstagande till om vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år ska införas som en permanent del av gymnasieskolan.

Uppdraget omfattar att:

- sammanfatta och analysera erfarenheterna och resultaten av den försöksverksamhet som bedrivs enligt förordningen om försöksverksamhet,

- utreda förutsättningarna för införandet av en fyraårig teknisk utbildning som ett permanent inslag i gymnasieskolan,
- redovisa och analysera de ekonomiska konsekvenserna för huvudmän och staten, samt
- överväga alternativa lösningar och lämna förslag till författningsreglering av en sådan utbildning.

Här redovisas resultatet av uppdraget.

Sammanfattning

Sedan 2011 bedrivs en försöksverksamhet i enlighet med förordning (2010:2040) om försöksverksamhet med ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan. Statens skolverk har utvärderat det första årets försöksverksamhet. Utbildningsdepartementet har, med Skolverkets utvärdering som grund, sett över förutsättningarna för att införa vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år som ett permanent inslag i gymnasieskolan. Arbetet med över synen och förslagen redovisas i denna promemoria.

Förslaget till vidareutbildning i form av ett permanent fjärde tekniskt år i gymnasieskolan kan sammanfattas i följande punkter:

- Vidareutbildningen ska bygga på teknikprogrammet men organiseras som ett fristående år. Utbildningen leder till en gymnasieingenjörsexamen.
- Vidareutbildningen ska omfatta 900 gymnasiepoäng och är indelad i nationella profiler. Profilernas innehåll kan vara riktat mot olika teknikområden (branschutgångar).
- Kommunala skolhuvudmän och huvudmän för fristående gymnasieskolor som anordnar teknikprogrammet får anordna vidareutbildningen.
- Utbildningen ska finansieras genom riktade statsbidrag till anordnande huvudman.
- Alla behöriga elever, oavsett bostadsort, ska ha lika tillgång till utbildningen genom att utbildningen är rikskryterande.

- Behörig att söka till vidareutbildningen ska den vara som har erhållit gymnasieexamen från teknikprogrammet (eller motsvarande utbildning efter komplettering) och antingen påbörja utbildningen terminen efter det att han eller hon avslutat teknikprogrammet eller senast det kalenderår som han eller hon fyller 22 år. De nationella profilerna i vidareutbildningen bygger på de nationella inriktningarna i teknikprogrammet. Krav på godkänt betyg i specificerade kurser kan förekomma.
- Vid fler sökande än tillgängliga elevplatser ska urvalet normalt göras utifrån betyg från det avslutade nationella teknikprogrammet.

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Författningsförslag	9
1.1 Förslag till lag om ändring i skollagen	9
2 Bakgrund	19
2.1 Teknisk utbildning – historik.....	19
2.2 Behovet av ett fjärde tekniskt år – arbetsmarknadsprognoser	21
3 Pågående försöksverksamhet	23
3.1 Införandet av försöksverksamheten samt dess innehåll och omfattning.....	23
3.2 Närmare om försöksverksamhetens omfattning samt resultat och erfarenheter från försöksverksamhetens första år.....	25
3.2.1 Omfattning av försöksverksamheten	25
3.2.2 Resultat – arbetsmarknadsinträde.....	27
3.2.3 Erfarenheter	28
3.2.4 Sammanfattning.....	33

4	Permanentning av det fjärde tekniska året	35
4.1	4.1. Första årets utvärdering – analys.....	36
4.2	Diskussion om alternativa organisatoriska modeller	37
4.2.1	Ett separat fjärde tekniskt år	38
4.2.2	Ett fyraårigt tekniskt program	39
5	Principiella ställningstaganden	41
6	Förslag till utformning av vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år	43
6.1	Utbildningens utformning och innehåll	44
6.1.1	Ett fristående fjärde tekniskt år	44
6.1.2	Utbildningens målgrupp.....	45
6.1.3	Utbildningens omfattning och garanterad undervisningstid.....	47
6.1.4	Utbildningens förläggning	48
6.1.5	Nationella profiler.....	49
6.1.6	Ämnen, kurser och examensarbete	50
6.1.7	Individuell studieplan	52
6.2	Behörighet och mottagande	52
6.2.1	Behörighet och urval.....	52
6.2.2	Ansökan och ansökningsförfarandet	55
6.2.3	Mottagande.....	56
6.3	Examinering.....	57
6.3.1	Gymnasieingenjörsexamen.....	57
6.4	Anordnande av utbildningen	59
6.4.1	Krav för att anordna vidareutbildning	59
6.4.2	Nationellt råd	60
6.5	Finansiering	61
6.6	Ikraftträdande.....	63

7	Ekonomiska konsekvenser	65
7.1	Statens kostnad	65
7.2	Skolhuvudmännens kostnad.....	67
8	Författningskommentarer	69

Sammanfattning

Sedan 2011 bedrivs en försöksverksamhet i enlighet med förordning (2010:2040) om försöksverksamhet med ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan. Statens skolverk har utvärderat det första årets försöksverksamhet. Utbildningsdepartementet har, med Skolverkets utvärdering som grund, sett över förutsättningarna för att införa vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år som ett permanent inslag i gymnasieskolan. Arbetet med över synen och förslagen redovisas i denna promemoria.

Förslaget till vidareutbildning i form av ett permanent fjärde tekniskt år i gymnasieskolan kan sammanfattas i följande punkter:

- Vidareutbildningen ska bygga på teknikprogrammet men organiseras som ett fristående år. Utbildningen leder till en gymnasieingenjörsexamen.
- Vidareutbildningen ska omfatta 900 gymnasiepoäng och är indelad i nationella profiler. Profilernas innehåll kan vara riktat mot olika teknikområden (branschutgångar).
- Kommunala skolhuvudmän och huvudmän för fristående gymnasieskolor som anordnar teknikprogrammet får anordna vidareutbildningen.
- Utbildningen ska finansieras genom riktade statsbidrag till anordnande huvudman.
- Alla behöriga elever, oavsett bostadsort, ska ha lika tillgång till utbildningen genom att utbildningen är rikskryterande.

- Behörig att söka till vidareutbildningen ska den vara som har erhållit gymnasieexamen från teknikprogrammet (eller motsvarande utbildning efter komplettering) och antingen påbörja utbildningen terminen efter det att han eller hon avslutat teknikprogrammet eller senast det kalenderår som han eller hon fyller 22 år. De nationella profilerna i vidareutbildningen bygger på de nationella inriktningarna i teknikprogrammet. Krav på godkänt betyg i specificerade kurser kan förekomma.
- Vid fler sökande än tillgängliga elevplatser ska urvalet normalt göras utifrån betyg från det avslutade nationella teknikprogrammet.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i skollagen

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800) dels att 1 kap. 12 §, 15 kap. 2, 5–8, 11, 22, 25 och 31 §§ samt 28 kap. 12 § ska ha följande lydelse, dels att det i lagen ska införas ett nytt kapitel, 17 a kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

12 §

Lagen innehåller 29 kapitel. Lagen innehåller 30 kapitel.
Dessa är

Dessa är

- inledande bestämmelser (1 kap.),
- huvudmän och ansvarsfördelning (2 kap.),
- barns och elevers utveckling mot målen (3 kap.),
- kvalitet och inflytande (4 kap.),
- trygghet och studiero (5 kap.),
- åtgärder mot kränkande behandling (6 kap.),
- skolplikt och rätt till utbildning (7 kap.),
- förskolan (8 kap.),
- förskoleklassen (9 kap.),
- grundskolan (10 kap.),
- grundsärskolan (11 kap.),

- specialskolan (12 kap.),
- sameskolan (13 kap.),
- fritidshemmet (14 kap.),
- gymnasieskolan (15–17 kap.)
- gymnasieskolan (15–17a kap.),
- gymnasiesärskolan (18 och 19 kap.),
- kommunal vuxenutbildning (20 kap.),
- särskild utbildning för vuxna (21 kap.),
- utbildning i svenska för invandrare (22 kap.),
- entreprenad och samverkan (23 kap.),
- särskilda utbildningsformer (24 kap.),
- annan pedagogisk verksamhet (25 kap.),
- tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering (26 kap.),
- Skolväsendets överklagandenämnd och Lärarnas ansvarsnämnd (27 kap.),
- överklagande (28 kap.), och
- övriga bestämmelser (29 kap.).

15 kap.

2 §

Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Utbildningen ska utformas så att den främjar social gemenskap och utvecklar elevernas förmåga att självständigt och tillsammans med andra tillägna sig, fördjupa och tillämpa kunskaper.

Utbildningen i gymnasieskolan ska i huvudsak bygga på de kunskaper eleverna fått i grundskolan eller i motsvarande utbildning.

Utbildningen i gymnasieskolan ska, *med undantag för vad som följer av 17 a kap. 3 §*, i huvudsak bygga på de kunskaper eleverna fått i grund-

skolan eller i motsvarande utbildning.

5 §

Gymnasieskolan ska vara öppen endast för ungdomar som avslutat sin grundskoleutbildning eller motsvarande utbildning och som påbörjar sin gymnasieutbildning under tiden till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år eller, i fall som avses i 36 §, 21 år.

Gymnasieskolan ska vara öppen endast för ungdomar som avslutat sin grundskoleutbildning eller motsvarande utbildning och som påbörjar sin gymnasieutbildning under tiden till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år eller, i fall som avses i 36 §, 21 år. *I 17 a kap. 3 § finns särskilda bestämmelser om målgruppen för vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år.*

I 17 kap. 16 § andra och tredje styckena finns bestämmelser om utbildning i gymnasieskolan för vissa elever från grundskolan.

Bestämmelserna om gymnasieskolan gäller bara för ungdomar som är bosatta i landet. I 29 kap. 2–5 §§ finns ytterligare föreskrifter om bosättning och rätten till utbildning. Lag (2012:109).

6 §

Ungdomar som har gått igenom en utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning eller har avlagt International Baccalaureate (IB) är inte längre behöriga för gymnasieskolan.

Ungdomar som har gått igenom en utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning eller har avlagt International Baccalaureate (IB) är inte längre behöriga för *nationella program och introduktionsprogram* i gymnasieskolan.

7 §

Utbildningen i gymnasieskolan består av nationella program som är yrkesprogram eller högskoleförberedande program.

I gymnasieskolan finns också utbildning i form av introduktionsprogram.

Närmare bestämmelser om de nationella programmen finns i 16 kap. och om introduktionsprogrammen i 17 kap.

I gymnasieskolan finns också utbildning i form av introduktionsprogram *och vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år.*

Närmare bestämmelser om de nationella programmen finns i 16 kap., om introduktionsprogrammen i 17 kap. och *om vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år i 17 a kap.*

8 §

Varje kommun ska informera om de nationella programmen och om möjligheterna att få utbildning på introduktionsprogram.

Varje kommun ska informera om de nationella programmen, om möjligheterna att få utbildning på introduktionsprogram *och om vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år.*

11 §

Utbildningen i gymnasieskolan ska, med undantag för gymnasial lärlingsutbildning som avses i 16 kap. 11 §, i huvudsak vara skolförlagd. Även introduktionsprogrammen programinriktat individuellt val, yrkesintroduktion och individuellt alternativ får utformas så att de inte

Utbildningen i gymnasieskolan ska *i huvudsak vara skolförlagd. Detta gäller dock inte gymnasial lärlingsutbildning som avses i 16 kap. 11 §.* Även introduktionsprogrammen programinriktat individuellt val, yrkesintroduktion och individuellt alternativ *samt vidareutbildning som*

är i huvudsak skolförlagda. *avses i 17 a kap.* får utformas så att de inte är i huvudsak skolförlagda.

22 §

Betyg ska sättas på varje avslutad kurs och efter genomfört gymnasiearbete samt i grundskolans ämnen i de fall undervisningen i dessa får förekomma i gymnasieskolan.

Betyg ska sättas - på varje avslutad kurs, - efter genomfört gymnasiearbete *och examensarbete*, och - i grundskolans ämnen i de fall undervisningen i dessa får förekomma i gymnasieskolan.

Regeringen får meddela föreskrifter om hur betygssättningen ska gå till. Föreskrifterna får innebära undantag från bestämmelsen i 3 kap. 16 § om vem som beslutar om betyg.

25 §

Som betyg på gymnasiearbetet ska någon av beteckningarna E eller F användas. Om en elev har nått målen för gymnasiearbetet i examensmålen ska betyget E användas. I annat fall ska betyget F användas.

Som betyg på gymnasiearbetet *och examensarbetet* ska någon av beteckningarna E eller F användas. Om en elev har nått målen för gymnasiearbetet *eller examensarbetet* ska betyget E användas. I annat fall ska betyget F användas.

31 §

Ett landsting får anordna utbildningar på sådana nationella program som avser naturbruk och omvårdnad.

Efter överenskommelse med en kommun får landstinget anordna utbildning även på andra nationella program.

Av 17 kap. 17 och 18 §§ följer vilken utbildning på introduktionsprogram som får anordnas av ett landsting.

Av första och andra styckena och 17 a kap. 2 § följer när ett landsting får anordna vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år. Av 17 kap. 17

och 18 §§ följer vilken utbildning på introduktionsprogram som får anordnas av ett landsting.

17 a kap. Vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- krav för att anordna utbildningen (2 §),
- målgrupp och syfte (3 och 4 §§),
- utbildningens utformning och innehåll (5–14 §§), samt
- behörighet, ansökan och mottagande (15–17 §§)

Krav för att anordna utbildningen

2 § En huvudman som anordnar teknikprogrammet får anordna vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år.

Målgrupp

3 § Vidareutbildningen ska vara öppen för den som har gått igenom gymnasieutbildning på teknikprogrammet eller har likvärdiga kunskaper och som påbörjar vidareutbildningen terminen efter det att han eller hon avslutat teknikprogrammet eller senast det kalenderår som han eller hon fyller 22 år.

Syfte

4 § Vidareutbildningen syftar till en gymnasieingenjörsexamen och ska utgöra grund för yrkesverksamhet som gymnasieingenjör.

Utbildningens utformning och innehåll

Examensmål

5 § Det ska finnas examensmål som innehåller mål för utbildningen.

Nationella profiler

6 § Inom vidareutbildningen ska finnas särskilt profilerade utbildningsvägar (nationella profiler).

Regeringen får meddela föreskrifter om vilka nationella profiler som ska finnas. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om nationella profiler.

Utbildningens omfattning

7 § Vidareutbildningen är avsedd att genomgå på ett läsår. Utbildningen ska bedrivas som heltidsstudier.

8 § Omfattningen av studierna anges i gymnasiepoäng. Utbildningen omfattar 900 gymnasiepoäng varav 100 gymnasiepoäng avser ett examensarbete. För utbildningen ska det finnas en poängplan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om poängplanen.

Garanterad undervisningstid

9 § En elev har rätt till minst 800 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid).

Ämnen och kurser

10 § För varje ämne ska det finnas en ämnesplan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om ämnesplaner.

11 § Utbildningen inom varje ämne ges i form av en eller flera kurser.

För varje kurs ska det anges hur många gymnasiepoäng som kursen omfattar.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som krävs för att få påbörja en kurs.

Individuell studieplan

12 § För varje elev ska det upprättas en individuell studieplan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om den individuella studieplanen.

Rätt till ytterligare utbildning

13 § Har en elev efter avslutad kurs eller genomfört examensarbete fått lägst betyget E, är huvudmannen inte skyldig att erbjuda ytterligare utbildning av samma slag, om inte annat följer av föreskrifter meddelade med stöd av andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som krävs för att gå om en kurs.

Gymnasieingenjörsexamen

14 § För elever som har fått godkända betyg från en fullständig vidareutbildning ska en gymnasieingenjörsexamen utfärdas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om gymnasieingenjörsexamen.

*Behörighet, ansökan och mottagande**Behörighet*

15 § För behörighet till vidareutbildningen krävs, utöver vad som föreskrivs i 3 §, gymnasieexamen från teknikprogrammet eller likvärdiga kunskaper.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om behörighetsvillkor.

Ansökan och ansökningsförfarande

16 § I en ansökan till vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år ska anges vilken nationell profil och vilken utbildningsanordnare ansökan avser. Avser ansökan mer än en utbildning ska den sökande ange i vilken ordning han eller hon önskar komma ifråga.

Ansökan ska ges in till den sökandes hemkommun. Om en in-

kommen ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman, ska ansökan omedelbart sändas vidare till denne.

Beslut om behörighet och mottagande

17 § Huvudmannen för den sökta utbildningen prövar om en sökande är behörig och om den sökande ska tas emot.

En offentlig huvudman ska ta emot alla behöriga sökande till utbildningen i första hand (riksrekrytering). Av 15 kap. 33 § första stycket följer att motsvarande gäller huvudmän för fristående skolor.

28 kap.

12 §

Beslut av en kommun eller ett landsting får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i fråga om

1. barns mottagande i grundsärskolan enligt 7 kap. 5 §, 2. uppskjuten skolplikt enligt 7 kap. 10 § andra stycket, 3. skolpliktens förlängning enligt 7 kap. 13 § eller skolpliktens upphörande enligt 7 kap. 14 §, 4. mottagande av en elev från en annan kommun enligt 9 kap. 13 §, 10 kap. 25 1 eller 11 kap. 25 §, 5. åtgärder enligt 10 kap. 29 § tredje stycket för en elev som inte bor hemma, 6. placering vid en annan skolenhet än den vårdnadshavare önskar enligt 9 kap. 15 § andra stycket, 10 kap. 30 § andra stycket, 11 kap. 29 § andra stycket eller 19 kap. 19 § andra stycket, 7. behörighet eller mottagande i första hand enligt 16 kap. 36 § eller mottagande enligt 17 kap. 14 § när det gäller en utbildning i gymnasieskolan som ut-	7. behörighet eller mottagande i första hand enligt 16 kap. 36 §, mottagande enligt 17 kap. 14 § när det gäller en utbildning i gymnasieskolan som

formats för en grupp
elever,

utformas för en grupp
elever *eller mottagande*
enligt 17 a kap. 17 §,

8. tillhörighet till målgruppen för gymnasiesärskolan enligt 18 kap. 8 § andra stycket,
9. mottagande till kommunal vuxenutbildning enligt 20 kap. 13 §, 14 § andra stycket eller 22 §, till särskild utbildning för vuxna enligt 21 kap. 7 § tredje stycket eller till utbildning i svenska för invandrare enligt 22 kap. 15 §,
10. upphörande av utbildningen för en elev i kommunal vuxenutbildning enligt 20 kap. 9 § andra stycket, i särskild utbildning för vuxna enligt 21 kap. 9 § andra stycket eller i utbildning i svenska för invandrare enligt 22 kap. 16 § andra stycket,
11. att på nytt bereda kommunal vuxenutbildning enligt 20 kap. 9 § tredje stycket, särskild utbildning för vuxna enligt 21 kap. 9 § tredje stycket eller utbildning i svenska för invandrare enligt 22 kap. 17 §,
12. åtagande om interkommunal ersättning enligt 20 kap. 21 § tredje stycket, eller rätt till utbildning eller annan verksamhet för någon som avses i 29 kap. 2 § andra stycket 3.

Beslut som avses i första stycket 1, 4 och 7–12 får överklagas endast av barnet, eleven eller den sökande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014 och tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2015.

2 Bakgrund

2.1 Teknisk utbildning – historik

Under 1970- och 1980-talen reformerades gymnasieskolan och de tidigare skolformerna yrkesskola, fackskola och gymnasieskola sammanfördes till en sammanhållen gymnasieskola (Lgy70). Den fyraåriga tekniska linjen växte i popularitet och antalet elever fördubblades från början av 1970-talet till 1980-talets mitt. I slutet av 1980-talet fanns ca 13 000 elever i den tekniska linjens årskurs 1. Den fyraåriga tekniska gymnasieutbildningen var vid 1980-talets slut den i särklass största producenten av teknisk kompetens på mellannivå då ca 10 000 gymnasieingenjörer utbildades per år.

Under 1980-talet kom den tekniska utbildningen att bli föremål för analys och debatt. Den snabba tekniska utvecklingen med bl.a. informationsteknologins genombrott skapade förutsättningar för en strukturell utveckling mot ett ökat kunskaps- och tjänsteinnehåll i produktion och produkter. Internationella jämförelser av den tekniska utbildningen visade att många länder, utöver en lång civilingenjörsutbildning, hade en mellaningenjörsutbildning inom högskolan som byggde på ett treårigt allmänt gymnasium. Från många håll inom näringslivet kom påpekar om att den svenska tekniska utbildningen på mellannivå behövde förstärkas.

År 1987 tillsattes en arbetsgrupp med uppgift att belysa den framtida inriktningen, omfattningen och organisationen av den svenska tekniska utbildningen på mellannivå. I gruppens slut-

rapport Samordnad ingenjörutbildning på mellannivå (Ds 1988:20) föreslogs en förstärkt utbildning för ingenjörer på mellannivå som innebar att en tvåårig teknisk ingenjörutbildning inrättades inom högskolan. Denna skulle ersätta det fjärde året av fyraåriga tekniska linjen inom gymnasieskolan. Genom riksdagens beslut 1989 med anledning av propositionen 1988/89:90 om ingenjörutbildning startades en successiv nedtrappning av det fjärde året på den fyraåriga tekniska linjen till förmån för en tvåårig högskoleingenjörutbildning.

Genom införandet av programgymnasiet vid 1990-talets början upphörde den tekniska utbildningen som egen studieväg i gymnasieskolan och i stället inrättades en teknisk gren inom det naturvetenskapliga programmet. Detta visade sig vara negativt för elevrekryteringen till den tekniska gymnasieutbildningen och hösten 2000 återinfördes ett tekniskt program i gymnasieskolan.

Parallellt med avvecklingen av den fyraåriga tekniska linjen påbörjades viss försöksverksamhet med en kortare teknikerutbildning. Försöksverksamheten omvandlades i början av 1990-talet till reguljär påbyggnadsutbildning inom kommunal vuxenutbildning men kom aldrig att få den betydelse och volym som var avsedd. Utbildningarna avvecklades i samband med att påbyggnadsutbildningarna reformerades år 2005.

Under tioårsperioden 1997–2007 kom intresset för ingenjörutbildningarna inom högskolan att reduceras kraftigt. Civilingenjörutbildningen hade drygt 12 000 förstahandssökande toppåret 1997 för att därefter tappa sökande till knappt 8 000 sökande år 2007. För högskoleingenjörutbildningen sjönk antalet förstahandssökande från ca 9 000 år 1997 till drygt 3 000 sökande år 2007. Genom olika insatser för att öka intresset för naturvetenskap och teknik har dock antalet sökande ökat de senaste åren. Antalet sökande till högskoleingenjörutbildningen har ökat med ca 2000 sedan 2007 medan antalet sökande till civilingenjörutbildningen har återgått till 1997 års nivå. Regeringen har därför i budgetpropositionen för år 2013 föreslagit en ökning av antalet utbildningsplatser inom både civil- och högskoleingenjörutbildningarna.

2.2 Behovet av ett fjärde tekniskt år – arbetsmarknadsprognoser

Gymnasieutredningen pekade i sitt betänkande Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27) på behovet av ett fjärde tekniskt år inom teknikområdet som främst skulle förbereda för direkt inträde på arbetsmarknaden, t.ex. som arbetsledare inom industriell och teknisk produktion. Utredningen bedömde att det fanns ett behov av en teknisk kompetensnivå mellan operatörsnivån (gymnasieutbildade) och ingenjörnivån, dvs. att det fanns ett behov av gymnasieingenjörer.

I departementspromemorian Ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan (U2010/1388/G), som ligger till grund för den nu pågående försöksverksamheten, redovisades de bedömningar och prognoser som Arbetsförmedlingen (AF), Konjunkturinstitutet (KI), Statistiska Centralbyrån (SCB) m.fl. gjorde av arbetsmarknaden för personer med teknisk kompetens. Gemensamt i de olika institutens bedömningar av framtidens behov var att många äldre personer med ingenjörutbildningar kommer att pensioneras inom en 15-årsperiod, vilket kan leda till ökad efterfrågan inom fältet.

En uppdatering av prognosinstitutens senaste bedömningar visar att bilden av den framtida arbetsmarknaden för gymnasieingenjörer är densamma som när försöksverksamheten startade. Det bedöms således finns en framtida arbetsmarknad för tekniskt utbildade personer i skiktet mellan gymnasieskolans yrkesprogram och högskolans ingenjörutbildningar.

I SCB:s rapport *Trender och prognoser 2011*, publicerad i januari 2012, anges att tillgången på gymnasie- och högskoleingenjörer väntas minska kraftigt till år 2030 på grund av pensionsavgångar. År 2030 väntas efterfrågan på gymnasie- och högskoleingenjörer överstiga tillgången med cirka 50 000 personer.

I rapporten *Var finns jobben? Bedömning för 2012 med en långsiktig utblick* (Ura 2012:1) beskriver Arbetsförmedlingen främst arbetsmarknaden för de närmaste åren men verket kommenterar även arbetsmarknaden på lite längre sikt. Inom

teknikområdet beskrivs en fortsatt brist på arbetskraft. I rapporten anges att på fem–tio års sikt ökar rekryteringsproblemen. Som orsak anges att trots ett ökat antal teknikutbildningar utbildas för få för att svara mot efterfrågan.

3 Pågående försöksverksamhet

3.1 Införandet av försöksverksamheten samt dess innehåll och omfattning

Statens skolverk fick den 3 december 2009 regeringens uppdrag att utreda och lämna förslag till innehåll och utformning av ett framtida fjärde år byggt på teknikprogrammet (dnr U2009/6853/G). Som nämnts i avsnitt 2.2 utarbetade en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet en departementspromemoria med förslag till en försöksverksamhet, vilken remitterades den 1 mars 2010. Uppdraget till Skolverket utökades därefter i april samma år genom en ändring av Skolverkets regleringsbrev till att omfatta förslag till innehåll och utformning av ett fjärde år som kunde genomföras som försöksverksamhet med start hösten 2011. Uppdraget redovisades i en rapport i november 2010 (dnr U2010/7398/G). Departementspromemorian och Skolverkets redovisning ligger till grund för förordningen (2010:2040) om försöksverksamhet med ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan (i det följande benämnd förordningen om försöksverksamhet). Enligt förordningen ska Skolverket senast den 1 december varje år som försöksverksamheten pågår, med början 2012, redovisa omfattning och vunna erfarenheter av försöksverksamheten till Regeringskansliet (15 § andra stycket). För utbildningen ska det finnas ett nationellt råd som Statens skolverk ska ansvara för. Det nationella rådet ska bistå Skolverket

med utformning och uppföljning av utbildningen (5 § förordningen om försöksverksamhet).

I försöksverksamheten erbjuds det fjärde tekniska året som ett fristående år, vilket inte är en formell del av det tekniska programmet. Vidareutbildningen erbjuds med profilerna Informationsteknik, Innovation och produktion och Samhällsbyggande. Inom profilerna kan olika utgångar väljas.

I försöksverksamheten gäller maximal frivillighet för deltagande för såväl anordnande skolhuvudmän som för sökande elevers hemkommuner. Det är frivilligt för skolhuvudmän att ansöka om deltagande i försöket och erbjuda utbildningen, men det är också frivilligt för andra kommuner att betala för deltagande elever. Denna frivillighet är en konsekvens av att de statliga bidragen inte täcker hela kostnaden för utbildningen i försöket, vilket innebär att kommunerna enligt den kommunala finansieringsprincipen inte kan åläggas att ta på sig ökade utbildningskostnader. Denna finansieringsprincip innebär att staten inte bör införa nya obligatoriska utgifter för kommuner och landsting utan medföljande finansiering.

Inför hösten 2011 ansökte 54 skolor om att få starta utbildning inom försöksverksamheten och Skolverket fördelade tillstånd till 10 skolor med sammanlagt 300 platser. Hösten 2011 deltog 157 elever i de utbildningar som startade, varav 155 elever fullföljde utbildningen. Samtliga platser blev således inte tillsatta i den första omgången vilket delvis kan förklaras av den korta tiden för marknadsföring och att det var frivilligt för hemkommunen att betala för en elev som sökte det fjärde tekniska året i en annan kommun. Inför hösten 2012 har ytterligare 10 skolor beviljats tillstånd att starta med totalt 254 elevplatser.

3.2 Närmare om försöksverksamhetens omfattning samt resultat och erfarenheter från försöksverksamhetens första år

Nedan redovisas omfattning, resultatet och erfarenheter av försöksverksamhetens första läsår baserat på material från Skolverket inklusive den av Skolverket den 19 oktober 2012 redovisade rapporten enligt 15 § förordningen om försöksverksamhet (dnr U2012/5885/GV).

3.2.1 Omfattning av försöksverksamheten

Till det första året fick Statens skolverk in 54 ansökningar fördelade enligt följande:

Profiler	Antal skolor som sökte	Antal skolor som beviljats	Utgångar	Antal elevplatser
Innovation och produktion	39	5	Konstruktion och produktion	90
			Produktion och automation	50
Informationsteknik	14	3	Infrastruktur	40
			Mjukvarudesign	40
Samhällsbyggande	6	2	Produktionsledning	34
			Installation VVS	13
			Elkonstruktion	13
			Totalt	280

Antal kommunala huvudmän	44	9		250
Antal enskilda huvudmän	10	1		30

Antagna till utbildningen

Antalet elever som påbörjade utbildningen hösten 2011 motsvarar 56 procent av beviljat antal platser, totalt 157 elever för de tre profilerna. Förklaringen till att platserna inte fylldes är bl.a. att utbildningen inte var känd bland eleverna tidigare, att de allra flesta elever vid tillfället för Statens skolverks beslut redan hade gjort sitt val av eftergymnasial utbildning men också att hemkommunerna har rätt att neka till att betala för det fjärde tekniska året samt att ungdomar som var äldre än den övre åldersgränsen för gymnasieskolan inte kunde mottas.

SAMTLIGA PROFILER		
	Män	Kvinnor
Totalt antal	119	38
Samtliga	157	
Procentuell fördelning	76 %	24 %

Profil	Informationsteknik	
	Män	Kvinnor
Antal	26	1
Samtliga	27	
Procentuell fördelning	96 %	4 %

Profil	Samhällsbyggande	
	Män	Kvinnor
Antal	60	23
Samtliga	83	
Procentuell fördelning	72 %	28 %

Profil	Innovation och produktion	
	Män	Kvinnor
Antal	33	14
Samtliga	47	
Procentuell fördelning	70 %	30 %

Fördelningen mellan män och kvinnor i utbildningen är jämnare i försöksverksamheten än på det treåriga teknikprogrammet, trots att profilen informationsteknik bara lockat en kvinna.

3.2.2 Resultat – arbetsmarknadsinträde

Av de 83 elever som valde profilen samhällsbyggande hösten 2011 hade 72 (87 procent) arbete den 30 september 2012. Merparten hade en provanställning, vilket är det normala inom branschen. Det absolut övervägande antalet hade också sådana jobb där det krävs en utbildning motsvarande gymnasieingenjörsutbildningen. Det förefaller som om byggbranschens vana såväl att hantera praktik inom arbetsplatsförlagt lärande (APL) som att ta hand om avgångselever från gymnasieskolan också kommit eleverna på gymnasieingenjörsutbildningen till del.

De elever som utbildat sig i informationsteknik har inte på samma sätt en homogen bransch som utbildningen riktar sig mot, varför de i mycket större utsträckning själva måste ta initiativ till att få ett arbete. Av de 25 eleverna på profilen hade 14 (56 procent) arbete den 30 september 2012. Av de 47 eleverna som gick profilen innovation och produktion hade, vid samma tid, 34 arbete (72 procent).

Sammantaget innebär det att 120 av de 155 nya gymnasieingenjörerna är i arbete, dvs. 77 procent av alla elever.

3.2.3 Erfarenheter

Igångsättandet

För att kunna starta försöksverksamheten 2011 blev tiden för Skolverkets och skolornas förberedelser och marknadsföring relativt kort. Av rapporten framgår att olika skolor och utbildningar lyckats olika bra och att utvecklingsarbete kvarstår.

Att inte utbildningarna blev fulltecknade får tillskrivas bl.a. den korta tid skolorna haft till förberedelse och marknadsföring, att elevernas hemkommuner har haft möjlighet att neka interkommunal ersättning samt att många elever söker flera utbildningar för att hålla alla dörrar öppna och i ett sent skede väljer den utbildning som de prioriterar högst.

Förkunskaper

Av 8 § förordningen om försöksverksamhet framgår att behörig sökande till det fjärde tekniska året är den som har slutbetyg från ett fullständigt teknikprogram, liknande specialutformat program eller motsvarande utbildning med betyget lägst Godkänt i minst 2 250 gymnasiepoäng. Vidare preciseras några kurser som eleven måste ha minst godkända betyg i. Däremot krävs inga specifika tekniska kurser (profilkurser) för att bli behörig till de olika profiler som finns i det fjärde tekniska året. Det innebär att samtliga teknikelever, oavsett vilka kurser i teknik de läst inom de tre åren, har getts tillträde till försökets samtliga profiler. Detta har i en del fall inneburit svårigheter för både lärare och elever. Vissa elever i klassen kan ha läst flera kurser tidigare inom det specifika teknikområdet, medan andra helt saknat sådana förkunskaper. Särskilt tydligt har detta varit för CAD-kurser där vissa elever "suttit av" kursen medan andra haft svårigheter att hänga med.

De skilda förkunskaperna har inneburit olika stora problem inom olika profiler. Inom IT-profilerna är elevernas dataintresse viktigare än formella förkunskapskrav i form av vissa kurser. Inom profilen Samhällsbyggande betonas däremot att förkunskaperna är viktiga. Flera skolor upplever svårigheter med

elevernas skiftande förkunskaper och erfarenheter. Någon skola har därför beslutat att ge eleverna i årskurs 3 vissa specifika byggtekniska kurser som förberedelse för det fjärde tekniska året.

Strukturella ramar

Inom försöket är det fjärde tekniska året öppet endast för elever som kommer direkt från årskurs 3. Konstruktionen har diskuterats och samtliga skolor tycker att det borde vara möjligt att göra ett studieuppehåll mellan årskurs 3 och det fjärde tekniska året. Det skulle öka rekryteringsbasen och ge eleverna möjlighet att resa, arbeta och återkomma till utbildning efter att de upptäckt att mer utbildning vore bra för den verksamhet de ägnat sig åt.

Kursutlägget varierar mellan skolorna. Vissa tillämpar blockläggning, andra fördelar kurserna över hela utbildningstiden. Här finns möjlighet till utveckling genom att skolorna tar del av varandras erfarenheter. Skolor som hittat bra modeller kan utgöra inspiration för andra.

Inför framtiden lyfts även frågor om de olika profilernas innehåll. Några profiler tycks behöva en översyn för att bättre svara mot branschernas behov.

Arbetsplatsförlagt lärande

Eleverna uppfattar sin praktik, APL, som den allra mest värdefulla delen av utbildningen. Överlag tycker också företagen att samarbetet med skolorna kring APL-delen har fungerat bra eftersom man ofta haft etablerade kontakter med skolorna sedan tidigare.

En skola med profilen Informationsteknik har haft betydande svårigheter att hitta APL-platser. Utlovade platser har dragits tillbaka. Statens skolverk har därför tydliggjort kraven på garanterade APL-platser inför ansökan om deltagande i försöket hösten 2012.

APL-perioderna förläggs olika på skolorna. Majoriteten har fördelat de tio–tolv veckorna på två eller tre perioder med tyngdpunkten på slutet av utbildningen. Flera skolor har en kort APL-period i början av hösten som en arbetsintroduktion. Det har varit uppskattat av företag. Ett par skolor har koncentrerat hela APL-perioden till våren. En längre APL-period på våren har uppskattats av alla, särskilt av eleverna.

Handledning

Handledningen från företagen har oftast fungerat väl. I försöket finns skolor med väl utbyggd handledarutbildning. Ofta har man använt handledarutbildning som utvecklats tidigare. För andra skolor finns behov av att vidareutveckla samarbetet med företagen kring APL-verksamheten inklusive handledarutbildning. Företagen efterfrågar klara instruktioner om vad som förväntas av dem och handledaren. Eleverna svarar i enkäten att de är nöjda med den handledning de fått på före-tagen, men skulle också uppskattat mer företagsanknutet arbete, en ännu tätare kontakt med handledare och feedback på sitt arbete.

Examensarbete

De flesta eleverna har utfört sina examensarbeten enskilt och i samarbete med företagen, oftast under den sista APL-perioden. I flera fall har företaget kommit med projektförslag, inte sällan uppdrag som ändå skulle göras på företaget. Detta, att arbetet kommit till nytta, har särskilt uppskattats av eleverna. Hur ett examensarbete kan se ut och redovisas har diskuterats på de flesta skolor. Några skolor efterlyser tydligare styrdokument och en exempelbank. Några skolor kopplar ihop examensarbetet med någon annan kurs, t.ex. kursen Gymnaseingenjören i praktiken. I de flesta fall har redovisningen skett på skolan och företagen har bjudits in.

Kursutbud och läromedel

Lärarna är generellt nöjda med kursutbudet. Även eleverna har uppfattat kurserna som intressanta. När det gäller innehållet är eleverna på IT-profilen mest nöjda. Dessa elever anser sig ha haft störst möjlighet att påverka innehåll och upplägg. Övriga elever kommenterar innehållet med att det behövs stödmaterial för lärarna för att innehållet ska bli tydligt nog för eleverna. En skola tycker att kursutbudet är för magert för att ge alla nödvändiga kunskaper. En annan pekar på att det är svårt att anpassa kursinnehållet till företagens verksamhet. Flera produktionsbolag är därför positiva till att låta lärare komma till företagen och praktisera, något som även lärarna är positivt inställda till.

Den för alla elever gemensamma kursen Gymnasieingenjören i praktiken har uppfattats som mycket bra av lärare och företag, men fått blandat mottagande av eleverna. Den behandlar ekonomi, juridik, gruppdyamik och arbetsmiljö. Några elevgrupper tycker att det är den bästa kursen, andra tycker att den varit för teoretisk och efterlyser mer praktiska inslag. Ofta undervisar flera lärare på kursen för att det ska finnas spetskompetens inom de olika områdena. Några skolor genomför kursen separat medan andra integrerar innehållet i andra kurser. Att hitta den rätta nivån på kursen har flera skolor lyft fram som ett problem. Flera lärare menar att det behövs mer erfarenhet av kursen för att de ska kunna göra ett bra upplägg på kursen.

Läromedel som är specifikt avpassade för det fjärde tekniska året saknas i många kurser. Lärarna hämtar material från internet och från andra utbildningar. Inom bl.a. IT-området finns etablerade nätverk där ämnesinnehåll, kursmål etc. kan diskuteras. Även inom andra ämnesområden efterlyses liknande nätverk.

Profilkurser

Inom de olika profilerna läser eleverna specifika kurser beroende på vilken utgång (teknikområde) de vill ägna sig åt. På skolorna har kurserna mötts av olika grad av uppskattning från eleverna, lärarna och företagen. Generellt tycks El- och VVS-inrikt-

ningarna inom Samhällsbyggnadsprofilen ha haft störst problem med att anpassas till elevgrupp och branschkrav. Här tycks en översyn av utbildningsinnehåll och utformning behöva göras inför framtiden så att utbildningen verkligen svarar mot branschernas krav och behov. Inom andra områden, t.ex. IT-profilerna, tycks utbildningen bättre svara mot elevernas intressen och branschernas behov.

Av Skolverkets uppföljning framgår att det finns ett behov av att mellan elever och lärare lokalt diskutera olika kursers innehåll och utformning. Ett ökat utbyte av erfarenheter mellan försöks-skolorna skulle kunna bidra till ett fortsatt utvecklingsarbete lokalt. Inför en eventuell permanentning av det fjärde tekniska året visar också erfarenheterna från det första försöksåret att en översyn av de olika profilerna och deras innehåll är nödvändig. Möjligen bör vissa profiler förändras för att bättre svara mot branschernas behov eller så kan en översyn visa att någon bransch bör lösa sin kompetensförsörjning genom andra utbildningar än det fjärde tekniska året. Här har det nationella programrådet en central uppgift tillsammans med Statens skolverk. Deltagarna i det nationella rådet representerar de branscher utbildningen vänder sig till och bistår Skolverket med utformning och uppföljning av utbildningen (5 § förordningen om försöksverksamhet).

Arbetsmarknad

Generellt sett är bedömningen att arbetsmarknaden är i stort behov av gymnasieingenjörer. Många företagare har uttryckt "äntligen" i intervjuerna. Tillverkningstekniska företag säger att fjärdeårseleverna passar bra som produktionstekniker, produktionsplanerare, projektledare, inköpare och systemtekniker, även om den ekonomiska situationen just nu gör det svårt för företagen att nyanställa. Inom Samhällsbyggnadsområdet är samordnings- och logistikingenjörer några yrken som lyfts fram som lämpliga för dessa elever. Byggbranschen pekar på behov av arbetsledare, kalkylatorer, projektledare och mängdberäknare.

IT-branschen pekar på behovet av webbdesigners och systemvetare. Ett av de stora företagen inom telekombranschen säger sig ha fått valuta för deltagandet då verksamheten är så konkret att den lämpar sig väl för fyraårseleverna. Även landsting har visat intresse för elevgruppen.

3.2.4 Sammanfattning

Erfarenheterna från det första året är positiva. Eleverna är i allmänhet nöjda med den utbildning de fått, särskilt betonar de betydelsen av APL. Genomströmningen är också god. I september 2011 hade 157 elever påbörjat utbildningen och våren 2012 fick 155 elever, motsvarande 99 procent, examensbevis. Även andelen elever som fått arbete är hög. Den 30 september 2012 var 120 av de 155 nya gymnasieingenjörerna i arbete, vilket motsvarar 77 procent. Övriga examinerade har antingen valt att studera vidare, ta ett sabbatsår eller göra något annat.

Företagen är generellt sett nöjda med utbildningen, men betonar vikten av att skolorna engagerar sig och stöttar företagen inför och under APL-perioderna.

Skolorna har i flera fall tvingats säga nej till sökande från andra kommuner, eftersom hemkommunen inte förklarat sig villig att stå för kostnaden för utbildningen, och till sökande som är äldre än åldersgränsen för gymnasieskolan. Detta har påverkat rekryteringen negativt och är en delförklaring till att utbildningen inte fylldes till mer än knappa 60 procent det första året.

Skolorna är nöjda med det stöd Statens skolverk gett och vill fortsätta samverka under Skolverkets ledning. Man efterfrågar fler nationella insatser i marknadsföringen av utbildningen.

Att eleverna har läst olika kurser på gymnasieskolans teknikprogram gör att några elever har tvingats läsa samma kurs två gånger. Skolorna och det nationella rådet har olika uppfattning om hur omfattande förkunskapskraven ska vara. Konsekvenserna av omfattningen av förkunskapskrav måste belysas ytter-

ligare inför en eventuell permanentning av det fjärde tekniska året. Skolverkets uppfattning är att en översyn över beslutade profiler och utgångar också behöver göras.

4 Permanentning av det fjärde tekniska året

Det ideala vid en utvärdering av en försöksverksamhet är naturligtvis att material från hela försöksperioden kan ligga till grund för de slutsatser som dras om försökets resultat. När det gäller nu aktuell försöksverksamhet finns dock en rad skäl för att redan nu påbörja en utvärderingsprocess som kan ge indikationer på om försöket svarar mot de ambitioner som knutits till verksamheten. Deltagande skolor efterfrågar tidiga besked om framtiden för att våga investera i personal, lokaler och utrustning. Vidare påverkar möjligheten att kunna gå ett fjärde år elevernas studieval i de tidigare årskurserna. Själva beslutsprocessen och genomförandeperioden avseende en permanentning är också så lång att det inte finns skäl att förlänga beslutsprocessen mer än nödvändigt.

Tidigast möjliga tidpunkt för nödvändiga riksdagsbeslut och efterföljande förordningsbeslut bedöms vara våren 2014. Det innebär att de första eleverna som vid tiden för gymnasievalet kan göra programval byggda på information om hur det reguljära fjärde tekniska året är utformat och hur regelverket kring utbildningen ser ut, är de som börjar gymnasiestudierna hösten 2015. Dessa elever börjar det fjärde tekniska året hösten 2018, dvs. om sex år. Om modellen med ett fristående fjärde tekniskt år väljs skulle elever kunna påbörja utbildning på ett reguljärt fjärde tekniskt år från och med höstterminen 2015.

4.1 4.1. Första årets utvärdering – analys

I avsnitt 3 finns en sammanfattning av de resultat och erfarenheter som Statens skolverk har rapporterat om gällande försöksverksamhetens första år. Grundmaterialet för denna rapport är av naturliga skäl begränsat. Å andra sidan har samtliga deltagande skolor besökts och det har hållits möten och intervjuer med elever, skolpersonal och företagsrepresentanter. Vår bedömning är därför att Skolverkets uppföljning och utvärdering av det första försöksåret kan utgöra grund för vissa ställningstaganden. Fortsatt uppföljning av försökets andra verksamhetsår får visa om våra ställningstaganden från första försöksåret står sig över tid. De slutsatser som kan dras av rapporten är följande.

- Utbildningen har uppfattats positivt av såväl elever, lärare som deltagande företag. Genomströmningen har varit mycket god och en stor andel elever har fått arbete direkt, trots den lågkonjunktur som nu råder.
- Skolor har visat stort intresse för utbildningen, men det första året har inte resulterat i det antal elever som har varit möjligt på grund av bl.a. kort rekryteringstid, hemkommunernas möjlighet att neka ersättning och att sådana elever som har passerat den övre åldersgränsen för att mottas i gymnasieskolan inte har kunnat tas emot. I en permanent verksamhet måste alla elever ha samma möjlighet att bli mottagna till utbildningen och sökande som är äldre än den övre åldersgränsen för gymnasieskolan måste ges möjlighet att tas emot.
- En översyn av utbildningens profiler, utgångar och kurser behöver göras i samarbete med branscherna (dess representanter i det nationella programrådet vid Skolverket) innan ett permanent fjärde år införs i gymnasieskolan.
- Huvudmännen behöver ytterligare tid för att utveckla undervisningen med avseende på ämnesinnehåll, ämnessamverkan och undervisningsmetoder, inte minst

hur det arbetsplatsförlagda lärandet kan integreras med det övriga lärandet. Skolverket kan under försöksperioden spela en betydelsefull roll som utvecklingsstöd och erfarenhetsmäklare mellan skolorna.

Givet de förutsättningar som fanns vid försöksverksamhetens start ger utvärderingen en klart positiv bild av verksamheten. Det finns naturliga förklaringar till de relativt låga elevtalen, faktorer som åtminstone delvis försvinner vid en permanentning av det fjärde tekniska året. Vidare är huvudintrycket av utvärderingen att utbildningsinnehåll och genomförande fungerat väl, men för några utbildningsinriktningar tycks en förnyad branschkontakt vara nödvändig. Det får ses som naturligt att en försöksverksamhet med en ny utbildning inte från början hittat sin bästa utformning. Detsamma gäller det lokala genomförandet. Uppföljningen visar att lärare och skolor har lagt upp och genomfört utbildningen på olika sätt och med skiftande resultat. Här finns det en utvecklingspotential och utrymme för lokalt utvecklingsarbete byggt på bl.a. samverkan mellan försöksskolorna. Skolverket genomför uppskattade träffar med försöksskolorna och bör under den fortsatta försöksperioden axla rollen som stödresurs för det lokala utvecklingsarbetet.

Utbildningsdepartementet anser att uppföljningen och utvärderingen av det första försöksåret visar att utbildningen i allt väsentligt fungerat väl givet de förutsättningar som gällt och att arbetet mot en permanentning av verksamheten bör fortsätta.

4.2 Diskussion om alternativa organisatoriska modeller

Historiskt och erfarenhetsmässigt finns två olika huvudalternativ, när en modell för en ny fyraårig teknisk gymnasieutbildning diskuteras. Det är dels den sammanhållna fyraåriga tekniska linjen som avvecklades i början av 1990-talet, dels den nuvarande försöksmodellen med ett fristående tekniskt år. Denna senare

modell har också tidigare förekommit i gymnasial utbildning i form av högre specialkurser och påbyggnadsutbildningar. Båda modellerna har för- och nackdelar vid en jämförelse. Nedan följer en kortfattad summering av hur de två modellerna skulle kunna användas för den nya fyraåriga tekniska utbildningen i gymnasieskolan.

4.2.1 Ett separat fjärde tekniskt år

Alternativet med ett separat fjärde år innebär att ett fjärde tekniskt år införs i gymnasieskolan som en fristående utbildning som leder till en *gymnasieingenjörsexamen*. Det fjärde tekniska året är formellt inte en del av det tekniska programmet. Nuvarande försöksverksamhet har ett sådant upplägg. Modellen innebär att alla program i gymnasieskolan är intakta men att gymnasieskolan utökas med en valmöjlighet för de elever som avslutat teknikprogrammet. Det fjärde tekniska året är sökbart för den som uppfyller behörighetskraven, men någon garanti för att bli antagen till det fjärde tekniska året lämnas inte. Antalet elevplatser hos anordnande skolor utgör den möjliga volymen.

Modellen innebär att principen om lika tillgång till utbildningen får ett större genomslag i praktiken än när det gäller ett sammanhållet fyraårigt program. Eftersom modellen kombineras med riksrekrytering blir alla elever, oavsett bostadsort, förstahandssökande och alla som uppfyller kraven för inackorderingstillägg, dvs. ekonomisk kompensation för merkostnader som uppkommer som en konsekvens av att eleven går i skola på annan ort, får samma möjlighet till sådant stöd. Ytterligare en fördel med modellen är att en elev som vill gå ett fjärde tekniskt år som inte ges på hemorten inte behöver flytta till en annan ort omedelbart efter grundskolan utan först efter att ha slutfört det tredje gymnasieåret.

En annan fördel är att modellen erbjuder en anordnare en större flexibilitet jämfört med en modell med ett sammanhållet fyraårigt program, då åtagandet att erbjuda det fjärde tekniska

året inte ligger tre–fyra år fram i tiden. Modellen har därmed kortare startsträcka för att erbjudas lokalt. Modellen kan antingen genomföras på grundval av en ansökan från skolorna om att få anordna utbildningen och med ett begränsat antal utbildningsplatser eller med samma frihet för huvudmännen att anordna utbildningen som när det gäller nationella program.

Modellen har prövats i försöksverksamheten och fungerar väl. Vidare har detta alternativ förmodligen större möjlighet att justeras till innehåll och utformning i enlighet med teknikutvecklingen inom de olika branscherna jämfört med en modell där det fjärde tekniska året är en del av ett program. Slutligen skulle elever kunna påbörja utbildning inom ramen för ett fristående fjärde tekniskt år redan hösten 2015.

4.2.2 Ett fyraårigt tekniskt program

Modellen för ett flexibelt fyraårigt tekniskt program är den tidigare så populära fyraåriga tekniska linjen. Teknikprogrammet anordnas i dag på ett stort antal skolor (265 skolor läsåret 2011/12). Om det införs en möjlighet att göra programmet fyraårigt är det troligt att endast en mindre del av dessa, under en inledningsfas, kommer att erbjuda ett fjärde år. Övriga kommer sannolikt att erbjuda bara de tre första åren av programmet. Flexibiliteten ligger i att programmet har två utgångar. De tre första läsåren resulterar i en *gymnasieexamen* som, i likhet med dagens tekniska program, ger behörighet till högskolan, främst till tekniska utbildningar. Elever som väljer att gå vidare till det fjärde tekniska året erhåller därutöver en *gymnasieingenjörsexamen* efter det fjärde tekniska året. Modellen erbjuder därigenom en möjlighet för eleven att, i likhet med modellen med ett fristående fjärde år, skjuta upp valet mellan högskola och det fjärde tekniska året till årskurs tre. Modellen innebär också att eleven är garanterad det fjärde tekniska året när man en gång blivit antagen till en skola som erbjuder alla fyra årskurserna, förutsatt att nuvarande regelverk även ska gälla detta program.

För elever som går på en skola med ett treårigt teknikprogram och som inte erbjuder det fjärde tekniska året blir situationen en annan. Då måste eleven ansöka om att bli antagen till det fjärde tekniska året på en annan skola, vilket kan ske i mån av plats. Alternativet är att redan inför årskurs 1 söka sig till en skola som erbjuder alla de fyra åren.

Nu aktuell modell erbjuder eleven två utgångar, både mot högskolan och mot arbetslivet. Modellen innebär ingen återvändsgränd utan håller vidare studiemöjligheter öppna. För utbildningsanordnaren bör rimligen samma regler gälla för att erbjuda programmet som för övriga program. Det innebär att det är frivilligt att erbjuda programmet med tre eller fyra årskurser eller inte alls. Det fjärde tekniska året kan samtidigt bli kostsamt med tanke på antagna elevers garanti att få det fjärde tekniska året. I dag går en stor del av teknikprogrammets elever till högskolan, dvs. de lämnar troligen programmet efter årskurs 3. Det innebär, till skillnad mot den tidigare fyraåriga tekniska linjen där bara en bråkdel slutade efter årskurs 3, att elevgrupperna i årskurs 4 riskerar att bli små.

Modellen har tidigare prövats framgångsrikt och av de olika modellerna har denna troligen minst påverkan på det grundläggande systemregelverket. Programmet bygger på grundskolan och elevernas ålder vid antagningen är den för gymnasieutbildning normala. Modellen har dock lång "leveranstid". De första eleverna som väljer denna utbildning efter att beslut fattats om införande av programmet, kan börja det fjärde tekniska året först hösten 2018.

5 Principiella ställningstaganden

I arbetet med att utforma de förslag till ett fjärde tekniskt år som lämnas i avsnitt 6 har följande principer varit utgångspunkten.

Alla elever ska ha lika tillgång till utbildningen

Enligt skollagen (2010:800) ska alla elever, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning (1 kap. 8 §). I en försöksverksamhet har undantag från denna paragraf kunnat göras. Detta låter sig dock inte göras i en permanent verksamhet inom gymnasieskolan, oavsett hur den kommer att organiseras.

Finansieringsprincipen blir tillämplig

Av första årets utvärdering framgår att finansieringsfrågorna är viktiga. I försöket tilldelades deltagande kommuner och fristående skolor ett särskilt statsbidrag om 50 000 kronor per deltagande elev. Statsbidraget täcker inte de verkliga utbildningskostnaderna och därför är det dels frivilligt för huvudmännen att ansöka om deltagande i försöket som anordnare, dels frivilligt för elevens hemkommun att betala om eleven vill delta i sådan utbildning som anordnas av en annan huvudman. För en permanent verksamhet bör utgångspunkten vara att alla behöriga elever ska ha samma möjlighet att bli mottagna till utbildningen. Det innebär att kommunkollektivet påförs en kostnad för de elever som mottas till vidareutbildningen. Därmed blir den kommunala finansieringsprincipen tillämplig, vilket innebär att

staten ska finansiera kommunernas ökade kostnader för det fjärde tekniska året.

Utbildningen är en vidareutbildning som kräver specifika förkunskaper

I den tidigare fyraåriga tekniska linjen fanns nationella grenar i årskurs 3 som utgjorde grund för de utbildningsinriktningar som erbjöds i det fjärde tekniska året. I försöket är behörighetskravet fullföljt teknikprogram utan krav på specifika profilkurser som grund för det fjärde tekniska året. Elevernas olika utbildningsbakgrund (olika kurser) under de tre första åren och därmed olika förkunskaper, har medfört problem i försöket. Erfarenheterna från det första försöksåret visar att det reformerade teknikprogrammet med nationella inriktningar (Gy 2011) bör utnyttjas för att stärka kopplingen mellan de tre första åren och det fjärde tekniska året. Genom att det fjärde tekniska årets profiler får bygga på inriktningarna i det tredje året läggs grunden för att det fjärde tekniska året ska nå längre inom respektive teknikområde.

6 Förslag till utformning av vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år

I det följande redovisas förslag till utformning av vidareutbildning i form av ett permanent fjärde tekniskt år. De föreslagna ändringarna innebär att det behöver göras ändringar i skollagen. Det föreslås dels att det införs ett nytt kapitel i lagen, *17 a Vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år*, dels vissa ytterligare ändringar i syfte att anpassa regleringen i lagen efter den nya utbildningen. Ändringar föreslås också i gymnasieförordningen (2010:2039). Det föreslås vidare att vidareutbildningen ska finansieras med riktade statsbidrag, vilket innebär att regeringen bör besluta om en statsbidragsförordning. Utöver de nedan redovisade förslagen till ändringar i regelverken kan ytterligare förändringar, främst av redaktionell art, vara nödvändiga i skollagen och i gymnasieförordningen. I övrigt ska de bestämmelser som gäller för gymnasieskolan i tillämpliga delar gälla även i fråga om vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan, om inte något annat särskilt anges.

Nedan redovisas den sakliga innebörden av förslagen i rutorna och den författningstekniska lösningen kommenteras i löptexten.

6.1 Utbildningens utformning och innehåll

6.1.1 Ett fristående fjärde tekniskt år

Förslag: I gymnasieskolan ska det införas vidareutbildning i form av ett fristående fjärde tekniskt år.

Vidareutbildningen ska bygga på teknikprogrammet och syfta till en gymnasieingenjörsexamen.

För vidareutbildningen ska det finnas examensmål som innehåller mål för utbildningen.

Skälen för förslaget: I avsnitt 4 redovisas två modeller för hur ett permanent fjärde tekniskt år kan organiseras och genomföras i gymnasieskolan. Dessa är dels försöksverksamhetens modell med ett separat fristående fjärde år, dels en modell med ett flexibelt teknikprogram som kan erbjudas med tre eller fyra år. Bedömningen görs att båda modellerna skulle möjliggöra och säkerställa en utbildning med hög kvalitet. Förkunskaper, utbildningsinnehåll och samverkan med arbetslivet etc. kan i båda modellerna definieras och regleras genom styrdokumentet. Det är snarare frågan om vilken modell som erbjuder elever bäst reell tillgänglighet och som kan uppfattas som mest attraktiv av tilltänkta elever, utbildningsanordnare och avnämare, som får fälla avgörandet.

I avsnitt 5 redogörs för vissa principiella utgångspunkter. Oavsett organisationsmodell bör bl.a. principen om alla elevers lika tillgång till utbildning, oavsett elevens bostadsort, gälla. Det innebär också att staten i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen har finansieringsansvaret för den nya utbildningen.

Med utgångspunkt från de ovan redovisade principerna görs bedömningen att vidareutbildning som en fristående utbildning byggd på det treåriga tekniska programmet är den av de två huvudmodellerna som är mest lämpad för en permanent verksamhet. Genom att alla elever från teknikprogrammet får söka

vidareutbildningen som förstahandssökande genom riksrekrytering efter slutfört nationellt teknikprogram, minskas eventuella nackdelar med att bo på en ort som inte erbjuder vidareutbildningen. Vidare kan det fristående året enklast dimensioneras och styras efter de ekonomiska resurser som finns tillgängliga. Genom ett riktat statsbidrag kan en rimlig fördelning av utbildningsplatser över riket och olika branscher säkerställas.

Som utgångspunkt för vidareutbildningen bör det finnas examensmål som ska utgöra mål för utbildningen och därmed fungera som styrmedel för vad utbildningen ska innehålla och syfta till.

Ett fristående fjärde tekniskt år påverkar knappt den övriga gymnasieskolan och regelverket för de nationella programmen förblir intakt. De förändringar av skollag och gymnasieförordning som måste göras för att vidareutbildningen ska kunna införas kan vidare göras som tillägg till redan gällande regler och med regler som enbart gäller vidareutbildningen.

6.1.2 Utbildningens målgrupp

Förslag: Vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan ska vara öppen för den som har gått igenom gymnasieutbildning på teknikprogrammet eller har likvärdiga kunskaper och som påbörjar vidareutbildningen terminen efter det att han eller hon har avslutat teknikprogrammet eller senast det kalenderår som han eller hon fyller 22 år.

Bedömning: Det bör göras en översyn av regelverket för komvux i syfte att möjliggöra för huvudmännen att utbilda gymnasieingenjörer inom komvux.

Skälen för förslaget: I normalfallet är gymnasieskolan öppen för sökande som påbörjar sin gymnasieutbildning under tiden till och med det första kalenderhalvår de fyller 20 år (15 kap. 5 § skollagen). Elever är i regel 19 år det år de lämnar årskurs tre i

gymnasieskolan, men genom t.ex. programbyten eller studie-uppehåll är det inte ovanligt att de är äldre.

Det är ett samhällsintresse att fler individer väljer tekniska utbildningar. Hänsyn måste tas till detta vid utformningen av regelverket kring vidareutbildningen så att rekryteringsgruppen inte blir för liten och utestänger individer som rimligen bör få gå utbildningen. Regeringen har i många år genomfört insatser för att stärka intresset för naturvetenskap och teknik genom hela utbildningssystemet. I budgetpropositionen för 2012 aviserades det s.k. Tekniksprånget för ungdomar som avslutat det naturvetenskapliga eller tekniska programmet. Syftet är att skapa intresse för vidareutbildning inom området. Satsningen, som innebär att ungdomarna får praktik inom teknikområdet under fyra månader med lön från företagen, beräknas fortsätta fram till 2016. Med dagens regelverk för gymnasieskolan skulle många unga vuxna efter t.ex. deltagande i Tekniksprånget inte vara behöriga att söka ett fjärde tekniskt år på grund av för hög ålder.

Om elever som går i årskurs tre på teknikprogrammet ges möjlighet att mottas till vidareutbildningen även om de är äldre än 20 år får elever som på grund av programbyte, utbytesstudier, att de anlant sent till Sverige eller som av andra skäl avslutar sin gymnasieskola vid högre ålder än normalfallet möjlighet att tas emot till vidareutbildningen. Det är också rimligt att unga vuxna som efter t.ex. en viss tid i arbete eller arbetslöshet behöver stärka sin position på arbetsmarknaden med mer utbildning eller ungdomar som vill byta studier på högskola eller yrkeshögskola till en kortare och mer praktisk inriktad teknisk utbildning får tillgång till vidareutbildningen.

De flesta elever som påbörjar sin gymnasieutbildning gör så direkt efter grundskolan och slutför den inom tre eller fyra år. Därefter minskar antalet elever som slutför sin gymnasieutbildning varför de flesta som slutför sin gymnasieutbildning är runt 20 år. Ungdomar kan dock påbörja sin gymnasieutbildning fram till första halvåret det år de fyller 20 år eller i vissa fall 21 år (15 kap. 5 och 36 §§ skollagen). När de eleverna slutar sin gymnasieutbildning är de således runt 23 år. En åldersgräns för övriga

sökande till vidareutbildningen på 22 år är därför rimlig, eftersom det är förhållandevis få elever som påbörjar gymnasieutbildningen så sent som åldersgränsen tillåter.

För närvarande kan man inte utbilda sig till gymnasieingenjör inom komvux. Bedömningen är dock att behovet och efterfrågan av vidareutbildningen också finns för vuxna som är äldre än 22 år. Det bör därför göras en översyn av regelverket för komvux i syfte att möjliggöra för huvudmännen att utbilda gymnasieingenjörer inom komvux.

6.1.3 Utbildningens omfattning och garanterad undervisningstid

Förslag: Vidareutbildningen ska omfatta 900 gymnasiepoäng, varav 100 gymnasiepoäng ska avse ett examensarbete. Utbildningens närmare innehåll ska regleras i en poängplan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om poängplanen.

En elev ska ha rätt till minst 800 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid).

Skälen för förslaget: Enligt 12 § förordningen om försöksverksamhet ska utbildningen omfatta 900 gymnasiepoäng, varav 100 gymnasiepoäng ska avse ett examensarbete. Inget i utvärderingen pekar på att någon förändring i dessa avseenden är önskvärd. Denna ordning bör således gälla även i en permanent verksamhet. Detta innebär att bestämmelserna om utbildningens totala omfattning samt om examensarbetets omfattning bör föras in i skollagen. Den närmare omfattningen av utbildningens olika delar bör regleras i en poängplan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör bemyndigas att meddela ytterligare föreskrifter om poängplanen.

Det är vidare rimligt att vidareutbildningen omfattas av en garanterad undervisningstid i likhet med vad som gäller för

eleverna på gymnasieskolans nationella program (16 kap. 18 § skollagen). Eftersom examensarbetet utgör 100 gymnasiepoäng av utbildningens totala 900 gymnasiepoäng bör den garanterade undervisningstiden vara 800 timmar om 60 minuter. Även denna reglering bör tas in i skollagen.

6.1.4 Utbildningens förläggning

Förslag: Inom vidareutbildningen ska arbetsplatsförlagt lärande förekomma i minst tio veckor.

Varje vecka som genomförs på en arbetsplats ska för en elev anses motsvara 23 timmars garanterad undervisningstid.

Huvudmannen ska ansvara för att anskaffa platser för det arbetsplatsförlagda lärandet och att detta uppfyller de krav som finns på utbildningen. Rektorn ska besluta om hela eller delar av kurser ska förläggas till arbetsplatser och om hur fördelningen över läsåret ska göras.

Skälen för förslaget: Vidareutbildningen har under försöksverksamheten haft obligatoriska inslag av arbetsplatsförlagt lärande. Volymen har dock inte reglerats i försöksförordningen. Statens skolverk har i sina förslag till utformning av vidareutbildningen rekommenderat att ca en tredjedel av utbildningen borde vara arbetsplatsförlagd. En tredjedel av utbildningen motsvarar 300 undervisningstimmar och skulle innebära 13 veckors arbetsplatsförlagt lärande.

Av Skolverkets utvärdering av försökets första verksamhetsår framgår att den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen varit mycket uppskattad, inte minst av eleverna. En omfattande och verksamhetsnära praktik är viktig för elevernas inläring och ger utbildningen det djup och särskilda verksamhetsfokus som utbildningen syftar till. En minsta omfattning ska därför regleras.

Som minsta omfattning föreslås tio veckors arbetsplatsförlagt lärande. Att omfattningen sätts till minst tio veckor ligger i linje

med vad Skolverket rekommenderar och innebär att eleverna får arbetsplatsförlagt lärande i en omfattning som motsvarar dubbelt så mycket som elever på gymnasieskolans yrkesprogram får i genomsnitt på ett läsår. Där behovet är större finns inget som hindrar att denna omfattning lokalt kan vara större om det gynnar utbildningens kvalitet.

Varje vecka som genomförs på en arbetsplats bör för en elev anses motsvara 23 timmars garanterad undervisningstid, vilket är motsvarande bestämmelse som gäller för APL på gymnasieskolans yrkesprogram (jfr 4 kap. 12 § gymnasieförordningen).

I likhet med gällande reglering för arbetsplatsförlagt lärande i 4 kap. 12 § gymnasieförordningen bör det vara huvudmannen som ansvarar för att anskaffa platser för det arbetsplatsförlagda lärandet och att detta uppfyller de krav som finns på utbildningen. Vidare bör det vara rektorn som beslutar om hela eller delar av kurser ska förläggas till arbetsplatser och om hur fördelningen över läsåret ska göras.

Det ovan sagda bör regleras i gymnasieförordningen.

6.1.5 Nationella profiler

Förslag: Inom vidareutbildningen ska det finnas särskilt profilerade utbildningsvägar, nationella profiler. De nationella profilerna ska bygga vidare på de nationella inriktningarna på teknikprogrammet.

Skälen för förslaget: Av den i avsnitt 3.1 nämnda rapporten från Statens skolverk i november 2010, som är framtagen i nära samverkan med olika branschföreträdare, framgår att det finns behov av teknisk utbildning på nu aktuell nivå med innehåll riktat mot olika teknikområden. Skolverket föreslog därför att vidareutbildningen skulle innehålla olika profiler inriktade på en nationell arbetsmarknad. Försöksverksamheten har varit uppbyggd enligt Skolverkets förslag. I likhet med vad som gäller för

inriktningar i gymnasieskolans nationella program, bör profilerna i vidareutbildningen regleras i föreskrifter meddelade av regeringen medan Skolverket ska bemyndigas att ansvara för inriktningarnas innehåll (jfr 4 kap. 1 § andra och tredje styckena och 2 § gymnasieförordningen samt bilaga 1 till förordningen).

I den tidigare fyraåriga tekniska linjen fanns nationella grenar i årskurs 3 som utgjorde grund för de utbildningsinriktningar som erbjöds i det fjärde året. Erfarenheterna från det första försöksåret visar att ett det reformerade teknikprogrammet med nationella inriktningar (Gy2011) bör utnyttjas för att stärka kopplingen mellan de tre första åren och vidareutbildningen. Genom att vidareutbildningens profiler ska bygga på inriktningarna i det tredje året läggs grunden för att vidareutbildningen ska nå längre inom respektive teknikområde.

Som Skolverket framfört i sin utvärdering av försöksverksamhetens första verksamhetsår, bör en översyn av vidareutbildningens profiler och innehåll göras.

6.1.6 Ämnen, kurser och examensarbete

Förslag: För varje ämne ska det finnas en ämnesplan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om ämnesplaner. Skolverket ska bemyndigas att meddela föreskrifter om ämnesplaner. Sådana föreskrifter ska meddelas efter samråd med ett nationellt råd för vidareutbildning.

Utbildningen inom varje ämne ska ges i form av en eller flera kurser. För varje kurs ska det anges hur många gymnasiepoäng som kursen omfattar. Regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om vad som krävs för att få påbörja en kurs

Av förordningsregleringen ska det framgå att rektor för varje elev ska utse en lärare som ansvarig för examensarbetet. Betyg på examensarbetet ska beslutas av den ansvariga läraren

efter att en medbedömare som har erfarenhet av det kunskapsområde som examensarbetet avser har yttrat sig.

Har en elev efter avslutad kurs eller genomfört examensarbete fått lägst betyget E, ska huvudmannen inte vara skyldig att erbjuda ytterligare utbildning av samma slag, om inte annat följer av föreskrifter meddelade av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Skälen för förslaget: Regleringen avseende ämnen, ämnesplaner, och kurser för vidareutbildningen bör motsvara vad som gäller för gymnasieskolans nationella program (jfr 16 kap. 21, 23 och 24 §§ skollagen). Den grundläggande regleringen bör tas in i skollagen. Skolverket bör, på motsvarande sätt som när det gäller ämnesplaner för yrkesämnena i gymnasieskolan, bemyndigas att meddela föreskrifter om ämnesplaner för vidareutbildningen. Sådana föreskrifter bör meddelas efter samråd med ett nationellt råd för vidareutbildning i syfte att säkerställa att utbildningen svarar mot arbetsmarknadens behov (jfr 1 kap. 5 § gymnasieförordningen). Nämda råd bör motsvara det nuvarande nationella rådet enligt 5 § förordningen om försöksverksamheten (se vidare avsnitt 6.4.2).

Som framgår av avsnitt 6.1.3 ska ett examensarbete om 100 gymnasiepoäng ingå i vidareutbildningen. Ett sådant arbete är ett viktigt inslag för att närmare knyta utbildningen till den bransch mot vilken utbildningen syftar. Arbetet ger möjlighet för eleverna att knyta viktiga kontakter med företag och branscher. För handledning och bedömning behövs en lärare och för varje elev bör rektor utse en lärare som ansvarig för examensarbetet. Motsvarande ordning gäller i fråga om gymnasiearbetet inom gymnasieskolans nationella program (4 kap. 4 § gymnasieförordningen). Betyg på examensarbetet bör vidare beslutas av den ansvariga läraren efter att en medbedömare som har erfarenhet av det kunskapsområde examensarbetet avser har yttrat sig. Detta motsvarar vad som gäller för gymnasiearbetet inom yrkesutbildningen på gymnasieskolans yrkesprogram (8 kap. 1 §

gymnasieförordningen). Nu berörda bestämmelser om examensarbetet bör tas in i gymnasieförordningen.

Om en elev efter avslutad kurs eller genomfört examensarbete har fått lägst betyget E, bör huvudmannen inte vara skyldig att erbjuda ytterligare utbildning av samma slag, om inte annat följer av föreskrifter meddelade av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Detta motsvarar vad som gäller vid studier på nationella program (16 kap. 24 § skollagen).

6.1.7 Individuell studieplan

Förslag: För varje elev ska det upprättas en individuell studieplan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om den individuella studieplanen.

Skälen för förslaget: På motsvarande sätt som när det gäller gymnasieskolans nationella program bör det tas in en bestämmelse om att det ska upprättas en individuell studieplan för varje elev på vidareutbildningen. Det bör vidare i lagen tas in en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om den individuella studieplanen (jfr 16 kap. 25 § skollagen).

6.2 Behörighet och mottagande

6.2.1 Behörighet och urval

Förslag: För behörighet till vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år ska det krävas gymnasieexamen från teknik-

programmet eller likvärdiga kunskaper. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om behörighetsvillkor. Statens skolverk ska be- myndigas att meddela ytterligare föreskrifter om vilka kurser som ska krävas för behörighet till vidareutbildningen. Dessa föreskrifter ska gälla kurser som finns inom utrymmet för teknikprogrammets inriktningar.

Vid urval bland behöriga sökanden ska som huvudregel endast betyg från gymnasieskolans teknikprogram användas.

Skälen för förslaget: I avsnitt 6.1.1 har det föreslagits att vidareutbildningen ska bygga vidare på det nationella teknikprogrammet i Gy 2011. För att vara behörig till vidareutbildningen bör en sökande därför ha de kunskaper som teknikprogrammet ger. Utöver en examen från teknikprogrammet kan likvärdiga kunskaper inhämtas t.ex. genom studier inom den kommunala vuxenutbildningen, studier utomlands eller på andra nationella program i gymnasieskolan i kombination med kompletterande studier.

Skollagens bestämmelse om att elever som har genomgått utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning inte är behöriga för gymnasieskolan (15 kap. 6 § skollagen), ska inte gälla sökande till vidareutbildning på det fjärde tekniska året. Bestämmelsen motiveras av att det inte bör vara samhällets skyldighet att tillhandahålla mer än en gymnasieutbildning för våra ungdomar. Härmed avses utbildningar på samma nivå. Det fjärde tekniska året är en vidareutbildning som bygger på ett genomgången teknikprogram och det är uppenbart att ett undantag från nämnda huvudprincip måste göras i nu aktuellt fall.

Erfarenheterna visar att en starkare koppling mellan teknikinnehållet i teknikprogrammet och vidareutbildningen än som varit möjlig i försöksverksamheten, bör eftersträvas. I försöksverksamheten har elevernas skiftande utbildningsbakgrund uppmärksamrats. I försöket finns inga specifika krav på valda teknikkurser i slutbetyget från teknikprogrammet. Det har

skapat problem genom att vissa elever saknat för profilen grundläggande förkunskaper och att vissa elever redan läst kurser som ingår i profilen. Både deltagande skolor, Statens skolverk och det nationella rådet för det fjärde tekniska året bedömer det som rimligt och önskvärt att vidareutbildningen bygger vidare på de nationella inriktningar som numera finns i det reviderade teknikprogrammet.

Det finns dessutom önskemål, från främst det nationella rådet, att utöver nuvarande inriktningar kräva att specifika profilkurser ska utgöra behörighetskrav till respektive profil i vidareutbildningen. Syftet är att vidareutbildningen ska nå längre inom respektive teknikområde och leda till den kompetens som eftersträvas.

Det nationella rådet föreslår att, utöver nationell inriktning (300 gymnasiepoäng), ytterligare profilkurser om 200 gymnasiepoäng från det valbara utrymmet ska krävas som behörighet till vidareutbildningen. Syftet är att säkerställa och stärka elevernas förkunskaper så att utbildningen i vidareutbildningen motsvarar de krav som ska ställas på en gymnasieingenjör. Skolverket förordar att frågan om förkunskapskrav belyses ytterligare inför en permanentning av vidareutbildningen.

Striktare förkunskapskrav bör leda till en kvalitetsförstärkning av utbildningen men leder också till smalare rekryteringsbas. Det innebär även att eleven tidigare än i dag måste ta ställning i valet av utbildningsinriktning. I avvägningen mellan större rekryteringsbas med varierande förkunskaper och något smalare rekryteringsbas men med väldefinierade förkunskaper förordas skärpta behörighetsregler i förhållande till vad som gäller i försöket. Det är viktigt att utbildningen redan från början får den höga kvalitet som arbetslivet förväntar sig.

I gymnasieförordningen bör därför Skolverket bemyndigas att få meddela de ytterligare föreskrifter om vilka kurser som ska krävas för behörighet till vidareutbildningens profiler. Dessa föreskrifter bör avse kurser som finns inom utrymmet för teknikprogrammets inriktningar. Regeringen avser också att efter sommaren 2013 ge Skolverket i uppdrag att parallellt med

att föreliggande Ds (2013:53) remitteras göra en översyn av det fjärde tekniska årets profiler och utreda behovet av förkunskapskrav m.m.

Vid fler behöriga sökanden än tillgängliga elevplatser bör urval ske utifrån betyg i likhet med vad som gäller vid urval i gymnasieskolan i övrigt (jfr 7 kap. 4 § gymnasieförordningen). Vid urval utifrån betyg bör betygen från gymnasieskolans teknikprogram i Gy 2011 användas. Elever som inte har examen från teknikprogrammet i Gy 2011 men som på annat sätt har uppnått likvärdiga kunskaper bör ingå i samma urvalgrupp som elever med gymnasieexamen från teknikprogrammet i Gy 2011 om betygen är jämförbara. På motsvarande sätt som när det gäller nationella program bör huvudmannen ha rätt att avsätta ett begränsat antal platser (fri kvot) för dem som är behöriga och som har betyg som inte kan jämföras med betygen från teknikprogrammet i Gy 2011 (jfr 7 kap. 3 § gymnasieförordningen).

En elev som har antagits till vidareutbildningen bör ha rätt att fullfölja utbildningen hos den huvudman som eleven har antagits hos eftersom det saknas bestämmelser om skiljande av elever från utbildningen.

6.2.2 Ansökan och ansökningsförfarandet

Förslag: I en ansökan till vidareutbildningen ska anges vilken nationell profil och vilken utbildningsanordnare ansökan avser. Avser ansökan mer än en utbildning ska den sökande ange i vilken ordning sökanden önskar komma i fråga.

Ansökan ska ges in till den sökandes hemkommun om en inkommen ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman, ska ansökan omedelbart sändas vidare till denne.

Skälen för förslaget: En ansökan till vidareutbildningen bör ske på motsvarande sätt som gäller för gymnasieskolan i övrigt. An-

sökan bör således lämnas till den sökandes hemkommun. Eftersom det föreslås att det inom vidareutbildningen ska finnas flera nationella profiler (se avsnitt 6.1.5) och då det i följande avsnitt (6.2.3) föreslås att utbildningen ska vara riksrekryterande, bör det i ansökan anges vilken nationell profil och vilken utbildningsanordnare ansökan avser. Om sökanden söker flera utbildningar bör dessa rangordnas (jfr 16 kap. 35 § första stycket skollagen).

Om ansökan avser utbildning hos en annan huvudman bör ansökan omedelbart sändas till denne (jfr 16 kap. 35 § första stycket skollagen). Det är viktigt att ansökan kommer den aktuella huvudmannen till del så snart som möjligt så att ansökningsprocessen kan inledas och elevens möjlighet att komma ifråga säkerställs.

Genom denna ordning kommer varje sökande bara att lämna en ansökan även om denne söker till utbildningar som anordnas av flera huvudmän. Detta förenklar för sökandena. Kravet på att sökanden i dessa fall ska rangordna sina önskemål underlättar planeringen för de olika huvudmännen. Även sökandens hemkommun, som kan bli skyldig att lämna ekonomiskt stöd till sökandens inackordering, kan ha ett intresse av att tidigt få kännedom om ansökan.

6.2.3 Mottagande

Förslag: Huvudmannen för den sökta utbildningen ska pröva om en sökande är behörig och om den sökande ska tas emot. Huvudmannens beslut får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

En offentlig huvudman ska ta emot alla behöriga sökande till utbildningen i första hand (riksrekrytering).

Skälen för förslaget: Liksom för övrig utbildning i gymnasieskolan bör det ankomma på den huvudman som anordnar ut-

bildningen att besluta vilka sökande till utbildningen som är behöriga och som ska tas emot. Dessa beslut bör få överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd av sökanden.

Vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan kommer åtminstone inledningsvis att erbjudas på ett begränsat antal skolor. I avsnitt 6.1. har ställning tagits för att vidareutbildningen bör permanentas i form av ett fristående fjärde tekniskt år eftersom detta möjliggör en ordning där alla elever som har en gymnasieexamen från teknikprogrammet eller likvärdiga kunskaper får söka vidareutbildningen som första-handssökande genom riksrekrytering. På så vis kan alla behöriga sökande ges samma möjlighet att mottas till utbildningen oavsett bostadsort. En bestämmelse om att en offentlig huvudman ska ta emot alla behöriga sökande till vidareutbildningen i första hand (riksrekrytering) bör således tas in i skollagen.

Av 15 kap. 33 § första stycket skollagen följer att huvudmän för fristående gymnasieskola är skyldiga att ta emot alla ungdomar som har rätt till den sökta utbildningen i gymnasieskolan. Någon särskild reglering av riksrekrytering behövs därför inte för dessa huvudmän.

6.3 Examinering

6.3.1 Gymnasieingenjörsexamen

Förslag: För elever som har fått godkända betyg från en fullständig vidareutbildning ska en gymnasieingenjörsexamen utfärdas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om gymnasieingenjörsexamen och examensbevis. Dessa föreskrifter ska innebära följande. För elever som uppfyller kraven för en gymnasieingenjörsexamen ska ett examensbevis utfärdas. Det

ska framgå av examensbeviset vilka kurser utbildningen omfattar, de olika kursernas gymnasiepoäng och betyget på varje kurs. Om eleven inte uppfyller kraven för en gymnasieingenjörsexamen ska i stället ett studiebevis utfärdas.

Skälen för förslaget: Benämningen gymnasieingenjör är viktig. Den är välkänd och respekterad i arbetslivet och står för en erkänd och utvecklingsbar kompetensnivå. För elever som har fått godkända betyg från en fullständig vidareutbildning bör därför en gymnasieingenjörsexamen utfärdas. Förslaget innebär att benämningen kan användas för en utbildning som i stort motsvarar den tidigare definierade kompetensnivån för det allmänt erkända gymnasieingenjörsbegreppet.

För elever på nationella program som uppfyller villkoren för en gymnasieexamen ska det enligt föreskrifter i gymnasieförordningen utfärdas ett examensbevis som bl.a. anger vilka kurser som beviset avser, kursernas omfattning i gymnasiepoäng och elevens betyg på kurserna (8 kap. 17 § gymnasieförordningen). Om eleven inte lyckats nå upp till kraven för en examen ska eleven i stället få ett studiebevis (8 kap. 18 § gymnasieförordningen). För elever inom försöksverksamheten gäller att det ska utfärdas ett examensbevis för de elever som uppnått kraven för en gymnasieingenjörsexamen (14 § förordningen om försöksverksamhet). Den nu redovisade ordningen bör införas även för vidareutbildningen. Det innebär att gymnasieförordningens föreskrifter kompletteras med att det även för elever som uppnått kraven för en gymnasieingenjörsexamen ska utfärdas ett examensbevis med ett närmare angivet innehåll och att elever på vidareutbildningen som inte uppfyller dessa krav ska få ett studiebevis. I den utsträckning det behövs närmare föreskrifter om gymnasieingenjörsexamen eller hur denna ska dokumenteras kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela sådana.

6.4 Anordnande av utbildningen

6.4.1 Krav för att anordna vidareutbildning

Förslag: En huvudman som anordnar teknikprogrammet ska få anordna vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år.

En huvudman som anordnar vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år ska ha ett etablerat ett samarbete med det lokala eller regionala arbetslivet och ett lokalt programråd för utbildningen.

Skälen för förslaget: Då det inte finns någon tvingande regel för kommunerna eller fristående skolhuvudmän att anordna något nationellt program, är det rimligt att samma sak ska gälla för vidareutbildningen. Det bör således vara frivilligt att anordna vidareutbildningen.

För att säkerställa att huvudmannen uppfyller ett minimikrav på teknisk kompetent personal och utrustning bör det i skollagen införas ett krav på att skolhuvudmannen anordnar teknikprogrammet för att denne ska få anordna vidareutbildningen.

För att säkerställa att huvudmannen uppfyller ett minimikrav på teknisk kompetent personal och utrustning bör det i skollagen införas ett krav på att skolhuvudmannen anordnar teknikprogrammet för att denne ska få anordna vidareutbildningen.

För gymnasieskolans yrkesprogram finns det ett krav på att det ska finnas ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och arbetsliv (1 kap. 8 § gymnasieförordningen). Eftersom vidareutbildningen, genom en tydlig branschanknytning med bl.a. APL och förberedelser för att kunna ta ett arbete efter avlagd gymnasieingenjörsexamen, får karaktären av en yrkesutbildning är det rimligt att ställa samma krav på vidareutbildningen som på de nationella yrkesprogrammen i det här avseendet. Det är också ett villkor för att få delta i försöksverksamheten att det finns ett etablerat samarbete mellan huvud-

mannen och arbetslivet samt att utbildningsanordnaren har ett lokalt programråd (3 § förordningen om försöksverksamhet). Det lokala programrådet ska bl.a. medverka till att de arbetsplatsförlagda delarna av utbildningen får den omfattning och kvalitet som eftersträvas i utbildningen. Flera lokala programråd kan förekomma i de fall huvudmannen erbjuder ett fjärde tekniskt år med olika profiler. En bestämmelse av motsvarande innebörd bör införas avseende vidareutbildningen i gymnasieförordningen.

Det har övervägts om det finns skäl att införa krav på att Statens skolverk ska meddela tillstånd att bedriva vidareutbildningen. Ett tillstånd skulle kunna ge större kontroll över kvaliteten i utbildningen. En sådan ordning skulle dock innebära att ytterligare administrativa rutiner måste utvecklas, vilka riskerar att tynga både huvudmän och ansvarig myndighet.

Så som regelverket föreslås utformas kommer det att finnas tydliga krav i lag på att den som vill anordna vidareutbildningen också måste anordna teknikprogrammet samt krav på innehåll och omfattning i såväl skollagen som gymnasieförordningen. Statens skolinspektion har tillsyn över att huvudmännen följer dessa författningar, vilket regeringen anser vara tillräckligt för att garantera hög kvalitet i vidareutbildningen.

I avsnitt 6.5 Finansiering föreslås att finansieringen av vidareutbildningen ska ske i form av ett riktat statsbidrag. Genom att Skolverket enligt förslaget beslutar om hur det riktade statsbidraget ska fördelas behåller staten kontroll över dimensioneringen av utbildningen.

6.4.2 Nationellt råd

Förslag: För vidareutbildningen ska det finnas ett nationellt råd som Statens skolverk ansvarar för. Det nationella rådet ska bistå Skolverket med utformning och uppföljning av ut-

bildningen. Skolverket ska få meddela ytterligare föreskrifter om det nationella rådet.

Skälen för förslaget: När det gäller gymnasieskolans yrkesprogram och den nu pågående försöksverksamheten finns det krav på att det ska finnas ett nationellt råd som Statens skolverk ansvarar för samt att rådet ska bistå Skolverket med utformning och uppföljning av utbildningen (jfr 8 § förordning [2011:555] med instruktion för Statens skolverk och 5 § förordning om försöksverksamhet). Eftersom det är av största vikt att vidareutbildningen svarar mot de behov som finns på arbetsmarknaden bör motsvarande gälla för vidareutbildningen.

6.5 Finansiering

Förslag: Huvudmannens ersättning för att bedriva vidareutbildningen ska ges i form av statsbidrag. Interkommunal ersättning eller bidrag till huvudman för fristående skola ska därför inte utgå för kostnader för vidareutbildningen från elevens hemkommun.

Vid fördelningen av det riktade statsbidraget ska Statens skolverk sträva efter att utbildningarna är utformade så att de riktar sig mot olika branscher samt att utbildningen blir jämnt fördelad över landet.

Skolverket ska få meddela föreskrifter om ansökan. Det nationella rådet ska yttra sig över en ansökan till Skolverket.

Skälen för förslaget: Den normala finansieringsmodellen för gymnasieutbildning är att kommunkollektivet tilldelas medel i det generella statsbidraget och att kostnader mellan kommunala skolhuvudmän regleras med samverkansavtal och interkommunala ersättningar. Mellan kommuner och fristående skolor sker finansieringen med bidrag från den kommunala

huvudmannen. I försöket har ett statsbidrag riktats direkt till anordnande skolor. Detta bör vara den finansieringsmodell som tills vidare gäller även för ett permanent fjärde tekniskt år. Ett skäl är svårigheten att på förhand bedöma elevutvecklingen under uppbyggnaden av den permanenta verksamheten. Med en så stor osäkerhet skulle det vara svårt att veta vilken ersättning som skulle tillföras kommunkollektivet.

Med ett riktat statsbidrag utbetalas bara den ersättning som motsvarar respektive skolhuvudmans verkliga kostnad. Vidare tycks en säkrad kostnadstäckning vara en viktig del av beslutsunderlaget för de huvudmän som kan tänka sig anordna ett fjärde tekniskt år. Då kan ett riktat statsbidrag vara att föredra.

Det riktade statsbidraget ger full kostnadstäckning för såväl egna som andra kommuners elever. Om statens ersättning i stället utgår via det generella statsbidraget fördelas summan ut till alla kommuner. Kommuner som anordnar vidareutbildningen har sannolikt fler egna elever i vidareutbildningen än genomsnittet för kommunerna eftersom ungdomarna, av praktiska skäl, sannolikt är mer benägna att söka utbildningen om den ligger i den egna kommunen. Om statens ersättning i stället fördelas till alla kommuner riskerar kommuner som anordnar utbildningen att inte få full kostnadstäckning. Incitamentet att anordna vidareutbildningen kan då minska vilket knappast kan ligga i linje med samhällets ambitioner. Under en uppbyggnadsfas kan således ett riktat statsbidrag bidra till att fler skolhuvudmän vill erbjuda vidareutbildningen. Då det riktade statsbidraget ska täcka utbildningskostnaden bör anordnande skolhuvudman inte få rikta krav på interkommunal ersättning eller bidrag från elevernas hemkommuner.

När vidareutbildningen har etablerats och nått de volymer av studerande och anordnare som kan anses vara en önskad och stabil nivå bör det riktade statsbidraget utgå och istället bör kommunkollektivet få ta del av det statliga stödet via det generella statsbidraget.

Elever som är antagna till vidareutbildningen ska ha rätt till studiestöd, dvs. studiehjälp respektive studiemedel beroende på elevens ålder, i enlighet med studiestödslagen (1999:1395).

Elever som uppbär studiehjälp enligt studiestödslagen kommer att från sin hemkommun eller Centrala studiestödsnämnden (CSN) på samma sätt som gäller för gymnasieskolan i stort, i enlighet med 15 kap. 32 § skollagen, studiestödslagen och studiestödsförordningen (2000:655), ges ekonomiskt stöd till inackordering på grund av skolgången, om de behöver det. För elever som uppbär studiemedel ska studiemedlet täcka de kostnader som det ekonomiska stödet för inackordering ska täcka för elever som är berättigade till studiehjälp.

I försöksverksamheten deltar endast tjugo skolor varför både ett branschmässigt och ett geografiskt spridningskrav kan vara svårt att uppfylla. I en permanent verksamhet som finansieras med riktade statsbidrag bör det dock finnas möjlighet att även få en geografisk spridning av utbildningsorterna och branscherna. Skolverket bör ta hänsyn till detta vid fördelning av statsbidraget.

Skolverket bör bemyndigas att meddela föreskrifter om när och hur ansökan ska lämnas respektive utformas. Vidare bör det nationella rådet yttra sig över ansökningarna.

6.6 Ikraftträdande

Förslag: Bestämmelserna om vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år ska träda i kraft den 1 juli 2014 och tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2015.

Skäl för förslaget: De bestämmelser som gäller för vidareutbildningen i form av ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan bör träda i kraft så snart som möjligt, så att Statens skolverk hinner göra anpassningar i gällande styrdokument och i övrigt förbereda vad som krävs för att den nya utbildningen ska komma på plats.

Vidare måste de huvudmän som avser att bedriva vidareutbildningen hinna ansöka om att starta vidareutbildningen och eleverna måste ges möjlighet att söka utbildningen. De föreslagna bestämmelserna bör därför träda i kraft den 1 juli 2014 och tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2015.

7 Ekonomiska konsekvenser

I uppdraget ligger att analysera och redovisa de ekonomiska konsekvenserna för staten och skolhuvudmännen.

7.1 Statens kostnad

Statens skolverk bedömer i sin rapport Redovisning av uppdrag avseende gymnasieskolans teknikprogram (U2009/6853/G) från 2010 att årskostnaden för vidareutbildningen uppgår till cirka 100 000 kronor per elev och år. Siffrans relevans har förstärkts genom att skolorna i sin ansökan om deltagande hösten 2012 fått ange uppskattad kostnad. Utfallet varierar kraftigt mellan olika skolor, från 52 000 till 166 000 kr, men snittkostnaden ligger strax under den av Skolverket uppskattade kostnaden.

Den tidigare så framgångsrika fyraåriga tekniska linjen levererade under 1980-talet som mest ca 10 000 gymnasieingenjörer per år. En permanentning av nuvarande försöksverksamhet med ett fjärde tekniskt år kan knappast ens långsiktigt ha en sådan volym som realistiskt mål. Dels har industri- och teknikutveckling under de senaste 20–30 åren förändrat förutsättningarna för vilka yrkesområden och kompetenser som efterfrågas, dels har den eftergymnasiala utbildningen inom det tekniska området utökats och förändrats genom bl.a. införandet av högskoleingenjörsutbildningar och Yrkeshögskolan.

På den fyraåriga tekniska linjen fullföljde huvuddelen av eleverna det fjärde året medan en minoritet lämnade utbildningen efter det tredje året för att söka till högskolan. I dag går ca 60

procent av de elever som fullföljer teknikprogrammet vidare till högskolan. Av de 5 357 elever som erhöll slutbetyg från teknikprogrammet läsåret 2007/08 återfanns 3 211 i högskolan år 2011. På sikt kan övergångsfrekvensen till högskolan förändras av att ett alternativ som det fjärde tekniska året erbjuds. Försöket visar att en ny utbildning tar tid att etablera och att bli känd bland presumtiva elever, föräldrar och näringsliv.

I september det första året, 2011, deltog 157 elever och vid motsvarande tidpunkt år 2012 var det 273 elever. Antalet elever i den permanenta vidareutbildningen beror dels på hur populär utbildningen blir och antalet anordnare men också på antalet platser som kan finansieras genom statsbidrag. Kostnaden för vidareutbildningen är direkt kopplad till antalet platser. Bedömningen är att antalet platser som kommer att finansieras med statsbidrag bör preciseras i det fortsatta arbetet.

För staten tillkommer även en kostnad för studiestöd i och med att Centrala studiestödsnämnden (CSN) på samma sätt som för gymnasieskolan i stort ska betala ut studiemedel och studiehjälp till de elever som har rätt till det. Den totala kostnaden för studiestöd beror på elevernas ålder dvs. om de uppbär studiehjälp (för 2013 ca 10 500 kr/år per elev) eller studiemedel (för 2013 ca 40 000 kr/år per elev). Under försökets första år var ca 97 % av eleverna unga elever. Bedömningen är att även i den permanenta verksamheten kommer få elever, om än något fler än i försöksverksamheten, att vara att betrakta som äldre i studiestödslagens perspektiv och därmed uppbära studiemedel.

CSN ska också på samma sätt som gäller för gymnasieskolan i stort, i enlighet med studiestödslagen och studiestödsförordningen, lämna ekonomiskt stöd till sådana elever i gymnasieskolor med enskild huvudman som behöver inackordering på grund av skolgången och som inte uppbär studiemedel (för 2013 ca 13 500 kr/år per elev).

7.2 Skolhuvudmännens kostnad

Genom den föreslagna modellen med riktade statsbidrag får skolhuvudmännen ett schablonbelopp som i genomsnitt motsvarar full kostnadstäckning för varje elev oavsett bostadsort. Interkommunal ersättning eller bidrag från hemkommunerna förekommer inte för denna utbildning.

Om en elev går i en gymnasieskola med offentlig huvudman i en annan kommun och eleven behöver inackordering på grund av skolgången ska dock hemkommunen enligt 15 kap. 32 § skollagen lämna ekonomiskt stöd till eleven (för 2013 ca 13 500 kr/år per elev). Detta gäller dock endast under förutsättning att eleven inte uppbär studiemedel.

Som framgått av avsnitt 7.1 har en enskild huvudman inte några kostnader för stöd till elever som behöver inackordering på grund av skolgången eftersom dessa kostnader betalas av CSN i enlighet med studiestödslagen och studiestödsförordningen.

8 Författningskommentarer

Förslaget till förändringar i skollagen (2010:800)

1 kap.

12 §

Paragrafen innehåller en förteckning över lagens innehåll.

Paragrafen ändras så att det framgår att skollagen, efter det att 17 a kap. införs, innehåller 30 kapitel.

15 kap.

2 §

I paragrafen anges syftet med gymnasieutbildningen.

I tredje stycket anges att utbildningen i huvudsak ska bygga på de kunskaper eleverna fått i grundskolan eller i motsvarande utbildning. En ändring görs så att det framgår att detta gäller med undantag för vad som följer av 17 a kap. 3 §. Ändringen görs mot bakgrund av att den vidareutbildning som avses i det nu införda 17 a kap. inte i huvudsak bygger på de kunskaper eleverna fått i grundskolan utan bygger på de kunskaper eleven har fått genom teknikprogrammet eller motsvarande utbildning.

5 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om gymnasieskolans målgrupp.

För tillträde till vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år gäller inte den övre åldersgräns som finns för övriga utbildningar i gymnasieskolan. I stället finns det särskilda bestämmelser om målgruppen för vidareutbildningen i 17 a kap. 3 §. Tillägget i *första stycket* hänvisar till den paragrafen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.2.

6 §

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att ungdomar som genomgått vissa utbildningar inte längre är behöriga för gymnasieskolan.

Paragrafen preciseras så att det framgår att detta inte gäller i förhållande till sådan vidareutbildning som avses i 17 a kap.

7 §

Paragrafen reglerar vilka typer av program som finns i gymnasieskolan.

I *andra stycket* läggs vidareutbildningen i form av ett fjärde tekniskt år till i uppräknningen av de olika utbildningar som ingår i gymnasieskolan och i *tredje stycket* kompletteras hänvisningarna till närmare bestämmelser om de olika utbildningarna med en hänvisning till 17 a kap.

8 §

Paragrafen innehåller en bestämmelse om kommunens informationsskyldighet.

Paragrafen ändras så att det framgår att kommunerna ska informera även om vidareutbildningen i form av ett fjärde tekniskt år.

11 §

Paragrafen reglerar utbildningens förläggning.

Liksom utbildning på vissa introduktionsprogram behöver vidareutbildningen i form av ett fjärde tekniskt år inte i huvudsak vara skolförlagd. Detta framgår av ett tillägg till paragrafen som också har justerats redaktionellt för ökad tydlighet.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.4.

22 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om betygssättning.

Paragrafens *första stycke* ändras så att det framgår att betyg även ska sättas på ett examensarbete inom vidareutbildningen i form av ett fjärde tekniskt år. Stycket har justerats redaktionellt för ökad tydlighet.

25 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om betygsbeteckningar.

Paragrafen ändras så att det framgår att samma beteckningar som ska användas som betyg på gymnasiearbetet även ska användas som betyg på examensarbetet inom vidareutbildningen i form av ett fjärde tekniskt år.

31 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om när landsting får anordna gymnasieutbildning.

Tredje stycket kompletteras med en hänvisning till de bestämmelser som anger när ett landsting får anordna vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år.

17 a kap.

1 §

Kapitlet är nytt och innehåller bestämmelser om vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år i gymnasieskolan.

Den aktuella paragrafen anger under vilka underrubriker bestämmelserna är ordnade.

2 §

Paragrafen reglerar kraven för att få anordna vidareutbildningen.

Av paragrafen framgår att vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år bara får anordnas av huvudmän, offentliga eller enskilda, som inom gymnasieskolan anordnar det nationella programmet teknikprogrammet.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.4.1.

3 §

I paragrafen anges målgruppen för vidareutbildningen.

Regleringen utgör ett undantag från de ålderskrav som annars gäller för gymnasieskolan enligt 15 kap. 5 §. Elever är i normalfallet 19 år det år de lämnar årskurs tre i gymnasieskolan, men genom t.ex. programbyten eller studieuppehåll är det inte ovanligt att de är äldre än vad som stadgas i 15 kap. 5 § när ett fjärde tekniskt år skulle kunna bli aktuellt.

Målgruppen för vidareutbildningen är de som har gått igenom en treårig gymnasieutbildning på teknikprogrammet eller har likvärdiga kunskaper, men endast under två alternativa förutsättningar.

Den första förutsättningen är att eleven påbörjar vidareutbildningen i direkt anslutning till att utbildningen på teknikprogrammet har avslutats, s.k. direktövergång. Det är fråga om direktövergång även om en elev har gjort studieuppehåll under det tekniska programmet, t.ex. mellan årskurs ett och två.

Det kan också vara så att den som har gått igenom en treårig gymnasieutbildning på teknikprogrammet eller har likvärdiga kunskaper, efter t.ex. arbetslöshet eller en viss tid i arbete behöver stärka sin position på arbetsmarknaden med mer utbildning eller vill byta studier på högskola eller yrkeshögskola till en kortare mer praktiskt inriktad teknisk utbildning. I sådana fall kan personen i fråga läsa vidareutbildningen, dock endast under förutsättning att eleven påbörjar vidareutbildningen senast höstterminen det år som eleven fyller 22 år.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.2.

4 §

Paragrafen reglerar syftet med vidareutbildningen.

Av paragrafen framgår att vidareutbildningen syftar till att den som gått utbildningen ska få en gymnasieingenjörsexamen och kunna arbeta som gymnasieingenjör.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.1.

5 §

Paragrafen reglerar examensmålen.

Av paragrafen framgår att målen för vidareutbildningen ska framgå av examensmål.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.1.

6 §

Paragrafen reglerar nationella profiler.

Av paragrafens *första stycke* framgår att det inom vidareutbildningen ska finnas olika profilerade utbildningsvägar, s.k. nationella profiler. Den sökande ska tas emot på den nationella profilen vid starten av läsåret och den nationella profilen utgör därmed elevens studieväg.

Paragrafens *andra stycke* innehåller dels ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om vilka nationella profiler

som får finnas, dels ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om nationella profiler.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.5.

7 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om utbildningens omfattning.

Utbildningen är avsedd att genomgå på ett läsår och ska bedrivas som heltidsstudier. Om behov skulle uppkomma att förlägga utbildningen på andra tider än de som normalt gäller, t.ex. för att arbetsplatsförlagt lärande ska kunna genomföras under sommaren, kan huvudmannen fatta beslut om detta i enlighet med de bestämmelser som i avsnitt 6.1.4 föreslås införas i gymnasieförordningen (2010:2039).

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.3 och 6.1.4.

8 §

Paragrafen innehåller ytterligare bestämmelser om utbildningens omfattning.

I paragrafens *första stycke* anges utbildningens totala omfattning, 900 gymnasiepoäng. Av dessa ska examensarbetet omfatta 100 poäng. Resten utgörs av kurser enligt 11 §. Det ska finnas en poängplan för utbildningen.

I *andra stycket* bemyndigas regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om poängplanen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.3.

9 §

I paragrafen regleras den garanterade undervisningstiden.

Av paragrafen framgår att eleverna är garanterade 800 undervisningstimmar (900 gymnasiepoäng med avdrag för ett examensarbete om 100 poäng).

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.3.

10 §

Paragrafen avser ämnesplaner.

I paragrafens *första stycke* uppställs krav på att det ska finnas en ämnesplan för varje ämne.

I paragrafens *andra stycke* upplyses att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om ämnesplaner.

Paragrafen motsvarar vad som enligt 16 kap. 21 § gäller för nationella program.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.6.

11 §

Paragrafen innehåller en reglering om kurser.

Av paragrafens *första stycke* framgår att utbildningen inom varje ämne ska ges i form av en eller flera kurser.

Av *andra stycket* framgår att det för varje kurs ska anges hur många gymnasiepoäng som kursen omfattar.

I *tredje stycket* bemyndigas regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om behörighetsvillkor för de olika kurserna.

Paragrafen motsvarar vad som enligt i 16 kap. 23 § och 24 § andra stycket gäller för nationella program.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.6.

12 §

Paragrafen avser individuella studieplaner.

Av *första stycket* framgår att det för varje elev på vidareutbildningen ska upprättas en individuell studieplan.

I *andra stycket* upplyses att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om sådana planer.

Paragrafen motsvarar vad som enligt 16 kap. 25 § gäller för nationella program.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.7.

13 §

Paragrafen regalerar rätt till ytterligare utbildning.

Av paragrafens *första stycke* framgår att en huvudman inte är skyldig att erbjuda mer utbildning till en elev som uppnått godkänt betyg. Bestämmelsen motsvarar den som finns för nationella program i 16 kap. 24 § första stycket.

I *andra stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om vad som krävs för att en elev ska få gå om en kurs. Detta bemyndigande motsvarar 16 kap. 24 § andra stycket.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.6.

14 §

Paragrafen regalerar gymnasieingenjörsexamen.

I paragrafens *första stycke* anges villkor för att en gymnasieingenjörsexamen ska utfärdas. En fullständig vidareutbildning omfattar kurser om 800 gymnasiepoäng och ett examensarbete om 100 poäng.

I *andra stycket* upplyses om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om gymnasieingenjörsexamen och om vilka kurser som ska ingå i examen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.3.1.

15 §

Paragrafen regalerar behörighetskraven.

Av paragrafens första stycke framgår att för behörighet krävs gymnasieexamen från teknikprogrammet eller likvärdiga kunskaper. Med likvärdiga kunskaper avses att den sökande

genomgått ett annat nationellt program med nödvändiga kompletteringar respektive uppnått behörighetsvillkoren via studier inom vuxenutbildningen. Likvärdiga kunskaper kan också ha inhämtats genom studier som helt eller delvis har bedrivits i utlandet. Utöver de behörighetsvillkor som anges i denna paragraf måste en sökande tillhöra den målgrupp för utbildningen som framgår av 3 §.

I *andra stycket* bemyndigas regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att föreskriva ytterligare behörighetsvillkor.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.2.1.

16 §

Paragrafen reglerar ansökan och ansökningsförfarandet.

Av 6 § framgår att vidareutbildningen består av nationella profiler vilka utgör elevernas olika studievägar. Av förevarande paragrafs *första stycke* framgår att det i ansökan måste anges vilken nationell profil och vilken utbildningsanordnare som ansökan avser. Om sökanden söker flera olika utbildningar ska dessa rangordnas.

Av *andra stycket* framgår att ansökan ska ges in till sökandens hemkommun samt att hemkommunen, om utbildningen anordnas av någon annan huvudman, ska sända ansökan vidare till denne.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.2.2.

17 §

Paragrafen reglerar beslut om behörighet och mottagande.

Av *första stycket* framgår att det är huvudmannen för den sökta utbildningen som ska pröva om sökanden är behörig och om den sökande ska tas emot.

Av *andra stycket* framgår att det är fråga om en riksrekryterande utbildning.

Ett beslut i fråga om mottagande kan överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd, se 28 kap. 12 § första stycket 7.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.2.3

28 kap.

12 §

Paragrafen reglerar vilka beslut av en kommun eller ett landsting som får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

En ändring görs i *första stycket 7* av innebörd att ett beslut i fråga om mottagande enligt 17 a kap. 17 § får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.2.3.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

De nu föreslagna lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2014 och tillämpas på utbildning som bedrivs efter den 1 juli 2015.